

OP Ryhmän osavuosisikatsaus

1.1.–30.6.2017

OP Ryhmän osavuositarkastus 1.1.–30.6.2017: Vahvaa toiminnan uudistamista hyvä tulotaso ylläpitäen

Tulos odotetun vahva, liiketoiminta laajasti kasvussa

- Tulos ennen veroja oli 583 miljoonaa euroa (614). Kertaluonteisista eristä oikaistu tulos oli edellisvuoden tasolla.
- Tuotot yhteensä kasvoivat runsaat 3 %. Korkokate oli edellisen vuoden tasolla, nettopalkkiotuotot kasvoivat 5 % ja vakuutuskatte supistui 3 %.
- Kulut kasvoivat odotetusti ja olivat 10 % suuremmat kuin vuotta aiemmin. Kulukasvu johtuu pääosin toiminnan uudistamiseen liittyvien panostusten kasvattamisesta.
- Saamisten arvonalentumiset, 23 miljoonaa euroa (23), pysyivät matalalla tasolla ja olivat 0,06 % luotoista ja muista saamisista.
- CET1-vakavaraisuus oli kesäkuun lopussa 19,1 % (20,1 %).
- **Pankkitoiminta:** Luottokanta kasvoi 4 % ja talletukset 6 % vuodessa. Pankkitoiminnan korkokate kasvoi 5 % ja tulos ennen veroja sijoitustuottojen tukemana lähes 20 %.
- **Vahinkovakuutus:** Henkilöasiakkaiden vakuutusmaksutuotot kasvoivat 3 % ja yritysasiakkaiden maksutuotot supistuivat prosenttien. Vahinkovakuutuksen tulosta rasitti erityisesti vertailukautta heikompi vahinkokehitys.
- **Varallisuudenhoito:** Hallinnoitavat varat kasvoivat 11 %. Varallisuudenhoidon tulosta pienensivät vertailuvuotta pienemmät sijoitustoiminnan tuotot.
- **Muu toiminta:** Tulos ilman kertaluonteisia eräiä oli edellisen vuoden tasolla.
- Vuoden 2017 tuloksen arvioidaan muodostuvan kasvavien kehittämiskulujen ja muiden strategian toteutuksesta aiheutuvien kulujen johdosta samantasoisiksi tai pienemmäksi kuin vuoden 2016 tulos.

Vuositasolla yli 400 miljoonaan euroon nouseva kehitysohjelma etenee suunnitellusti

- Kehittämisen painopiste on nykyliiketoiminnoissa – pankkitoiminnan, vahinkovakuutuksen ja varallisuudenhoidon osuus on yli 90% investoinneista.
 - Mittavilla perusräjähdysuudistuksilla parannetaan perusliiketoimintamme kilpailukykyä sekä mahdollistetaan uusien digipalveluiden kehittäminen. Tärkeimpiä näistä ovat maksuliikkeen, korttiliiketoiminnan, vahinkovakuutuksen sekä rahoituksen järjestelmäuudistukset.
 - Myös viranomais- ja lainsäädäntölähtöisiä kehityshankkeita on käynnissä mittava määrä, erityisesti tietosuojaja- ja rahanpesulainsäädäntöön sekä MiFID2-sääntelyyn liittyen.
 - Henkilö- ja yritysasiakkaiden verkkopalvelut (op.fi) uudistettiin. Henkilöasiakkaiden kirjautumiset mobiilipalveluihin kasvoivat alkuvuonna lähes neljänneksellä ja käyttöön otettiin uusia toiminnallisuuksia kuten Siirto-maksu sekä Pivon uudet mobiilimaksamisen tavat. Ensimmäiset askeleet täysin digitaalisten liiketoimintojen rakentamisessa otettiin OP Nano Vakuutuksen myötä.
 - Uusia tuotteita, palveluita ja toiminnallisuuksia tuotiin markkinoille ennätysmäärä. Erityisesti uusi liikennevakuutus sekä korkojen nousulta suojautumisen tuotteet saivat erinomaisen vastaanoton.
- Ouluun avattiin kolmas sairaala ja uusia liikkumisen palveluita lanseerattiin.
- Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi alkuvuonna lähes 40 000:lla 1,8 miljoonaan ja OP Ryhmän pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä 22 000:lla 1,8 miljoonaan.
- Uudet OP-bonukset olivat 6 %:n kasvussa. Alkuvuonna niitä kertyi yhteensä 108 miljoonaa euroa (102).

OP Ryhmän avainlukuja

	1–6/2017	1–6/2016	Muutos, %	1–12/2016
Tulos ennen veroja, milj. €	583	614	-5,1	1 138
Pankkitoiminta	338	283	19,5	574
Vahinkovakuutus	107	120	-11,2	244
Varallisuudenhoito	93	135	-31,3	226
Muu toiminta	45	76	-40,7	95
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	108	102	6,1	208
	30.6.2017	30.6.2016	Muutos, %	31.12.2016
CET1-vakavaraisuus, %	19,1	19,4	-0,3*	20,1
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % **	21,8	22,4	-0,6*	22,7
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava), % ***	145	163	-17*	170
Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %	0,06	0,06	0,0*	0,09
Omistaja-asiakkaat (1 000)	1 786	1 682	6,2	1 747

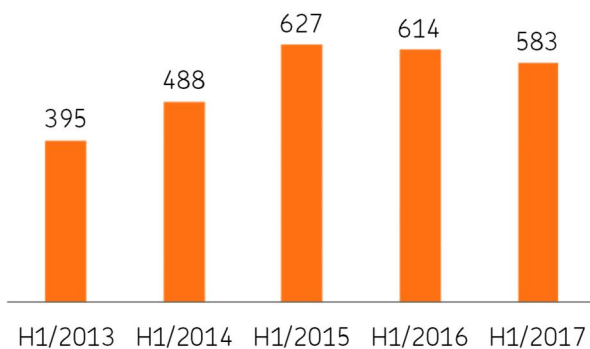
Tuloksen vertailulukuna on käytetty vuoden 2016 vastaavien jaksojen lukuja. Tase- ja muiden poikkileikkaustyyppisten erien vertailulukuna on käytetty lukua vuoden 2016 lopun tilanteesta, ellei toisin mainita. Katsauskaudella kertaluonteisia eriä olivat arvonalentamisten palautukset 22 miljoonaa euroa ja korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläpalveluiden sopimus- ja maksupäätelätekannan myyntivoitto 18 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kertaluonteinen erä oli Visa Europe Ltd:n kaupan tuotto 71 miljoonaa euroa.

* suhdeluvun muutos

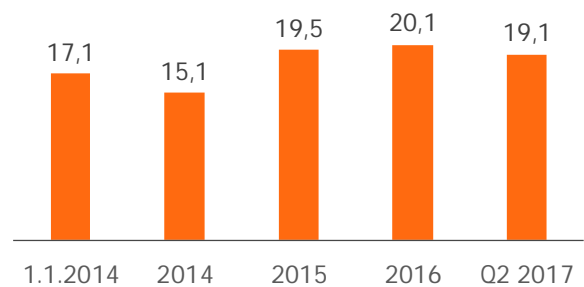
** 12 kk liukuva

*** Rava-suhdeluku on laskettu Solvenssi II –siirtymäsäännöillä.

Tulos ennen veroja, milj. €

Ydinvakavaraisuussuhde (CET1), %

Pääjohtaja Reijo Karhisen kommentit

OP Ryhmän alkuvuotta kuvaa onnistuminen uudistumisessa ja tuloksenteossa. Tuloksemme oli ennakoitua mukaisesti hieman edellisvuotta pienempi, mutta tasoltaan edelleen hyvin vahva. Strategiamme mukaisesti voimakkaassa kasvussa olevat kehittämisinvestoinnit lisäsivät merkittävästi kuluja. Tuottojen kasvu perustui palkkiotuottojen hyvään kehitykseen korkokatteen säilyessä viime vuoden tasolla. Vakuutuskatteen notkahdusta kompensoi sijoitustoiminnan tuottojen hyvä kehitys. Suurin tulosparantaja oli pankkitoiminta, jonka hyvää tulosta tukivat volyyminkehitys, sijoitustuotot ja korkokate.

Finanssialan historiallisen laaja-alainen ja nopeasti etenevä murros – asiakaskäyttäytymisen muutos ja kilpailijakentän uusiutuminen – edellyttävät myös OP Ryhmältä merkittävää uudistumista. Kokonaisvaltainen uudistuminen näinkin perinteisellä toimialalla vaatii valtavasti resursseja, uskallusta ja kirkasta tulevaisuudenkuvaa. Haastavaksi nousee myös osaamisen uudistaminen.

Asiakasomisteisen OP Ryhmän selkeä vahvuus tässä murroksessa on vankka tulokunto ja syvä asiakasymmärrys sekä aito halu toimia asiakkaan parhaaksi. Haasteemme on allokoida kehittämisresurssit oikein ja pitää huoli siitä, että kaikessa kehittämisessä asiakaskokemuksen kasvava rooli kilpailutekijänä korostuu riittävästi.

Kesällä 2016 vahvistetun strategiamme mukaisesti olemme nostaneet tuote- ja palvelukehitysinvestointien määrän vuositasolla noin 400 miljoonaan euroon. Valtaosa tästä summasta käytetään perinteisen liiketoimintamme – pankkitoiminnan, vahinkovakuutuksen ja varallisuudenhoidon – laajamittaisiin järjestelmäuudistuksiin, tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen sekä digitalisaation hyödyntämiseen. Tämä työ on parhaillaan laajalti vauhdissa.

Strategiamme mukaisesti olemme ottaneet rohkeita ensiaskeleita myös kokonaan uusissa liiketoiminnoissa. Toukokuussa avasimme kolmannen Pohjola Sairaalan Ouluun, ja kevään aikana julkaisimme useita uusia innovatiivisia liikkumisen palveluita.

Suomen talouden laaja-alainen elpyminen on hieno ja odotettu asia. Nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä meille ei ole kuitenkaan varaa hengähdystaukoon. Tarvitsemme nyt yhteiskunnassa laajasti luovia ratkaisuja ja rohkeita avauksia. Digitalisaatio muuttaa kokonaisia toimialoja, totuttuja toimintamalleja ja kuluttajien käyttäytymistä ennen kokemattomalla tavalla. Samalla osaamisen jatkuvasta päivittämisestä rakentuu meille kaikille paras muutosturva. Teknologian ja uusien työkalujen rinnalla tarvitaan aivan uudenlaisia taitoja ymmärtää ekosysteemijattelua, jakamistaloutta, uusia arvoketjuja ja ansaintamalleja. Parhaimmillaan digitaalisuuden avulla mahdollistetaan uutta liiketoimintaa, kasvatetaan työllisyyttä ja suomalaista hyvinvointia myös seuraavan 100 vuoden aikana.

OP Ryhmän osavuositarkastus 1.1.–30.6.2017

Sisällysluettelo

Toimintaympäristö	5
Tulos ja tase.....	6
OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet	7
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen.....	8
Muut keskeiset tapahtumat tammi–kesäkuussa	9
Vastuullisuus	9
Asiakkuudet ja asiakasedut	10
Monikanavaiset palvelut	10
Uudet liiketoiminnot	10
Vakavaraisuus	11
Riskiasema	12
Segmenttien tulos.....	16
Pankkitoiminta.....	16
Vahinkovakuutus.....	18
Varallisuudenhoito.....	20
Muu toiminta.....	22
OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset	22
Henkilöstö ja palkitseminen	23
OP Osuuskunnan hallinto	23
Investoinnit ja palvelukehittäminen	23
Loppuvuoden näkymät.....	23
Tuloslaskelma.....	25
Laaja tuloslaskelma.....	25
Tase.....	26
Oman pääoman muutoslaskelma.....	27
Rahavirtalaskelma.....	28
Segmenttiraportointi.....	29
Liitetaulukot.....	31

Toimintaympäristö

Maailmantalouden kasvu jatkui toisella vuosineljänneksellä hyvänä ja laaja-alaisena. Euroalueen talous kehittyi edelleen myönteisesti, ja inflaatio säilyi maltillisena.

Euroopan keskuspankki (EKP) laski kuukausittaiset arvopaperiostonsa 60 miljardiin euroon huhtikuussa. Ostot jatkuvat nykypäätöksin ainakin kuluvaan vuoden loppuun. EKP:n mukaan ohjaukset säilyvät nykytasolla vielä osto-ohjelman päättymisen jälkeenkin. Kesäkuussa EKP ei kuitenkaan enää viitanut mahdollisuuteen laskea korkoja lisää.

Euribor-korot pysyivät vakaina, mutta pidemmät koronvaihtosopimusten korot nousivat hieman.

Luottamus Suomen talouden näkyisiin vahvistui edelleen. Suomen talous kasvoi vuoden alkukuukausina euroaluetta nopeammin ja ennakkotietojen mukaisesti vauhti oli muuta euroaluetta vahvempi myös keväällä. Työllisyysaste nousi selvästi, ja yritysten liikevaihto kasvoi hyvää vauhtia.

Myönteinen vire on laaja-alaista ja niin vienti kuin kotimarkkinat elpyvät. Asuntomarkkinat ovat piristyneet edelleen uusien asuntojen myynnin vetäminä. Vanhojen asuntojen hinnat ovat nousseet hieman.

Loppuvuonna maailmantalouden kehityksen arvioidaan jatkuvan laajalti suotuisana. Inflaatio säilyy maltillisena, ja lyhyet markkinakorot säilyvät vakaina. Suomen talous elpyy edelleen hyvää vauhtia. Maailmantalouden suurimmat riskit liittyvät poliittiseen vakauteen.

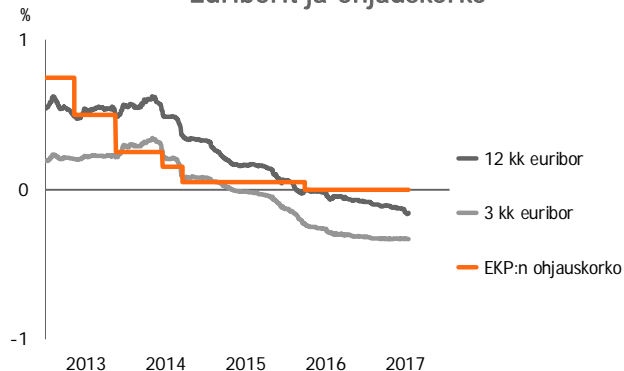
Kotitalousluottojen kasvu jatkui tasaisena 2,4 prosentissa vuoden toisella neljänneksellä. Uusien nostettujen asuntolainojen keskiprosentti oli kesäkuussa 1,07 prosenttia, kutistuen 0,13 prosenttiyksikköä vuodentakaisesta. Kulutusluottojen vuosikasvu piristyi 4,8 prosenttiin. Puhtaiden yritysluottojen (ilman asuntoyhteisölainoja) vuosikasvu kiihtyi 4,2 prosenttiin. Uusimmassa pankkibarometrissa yritysluottojen tulevaa kysyntää kuvaava pisteluku nousi korkeimmalle tasolle sitten vuoden 1997.

Talletuskannan kasvu kääntyi positiiviseksi toisella vuosineljänneksellä nautuen 4,4 prosenttiin. Muutokseen vaikutti etenkin julkisyhteisötalletusten voimakas kasvu. Kotitaloustalletukset kohosivat 3,4 prosenttia ja varojen siirtyminen määräaikaistileiltä ylös -talletuksiin jatkui. Yritystalletuskanta kutistui edelleen toisella vuosineljänneksellä.

Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen arvo kohosi vuoden toisen neljänneksen aikana 2 miljardilla eurolla 112,5 miljardiin euroon. Toisen kvartaalin nettomerkinnot olivat 1,9 miljardia euroa, josta 1,3 miljardia kirjattiin kesäkuussa.

Suomen talouden vahva vire ja myönteinen sijoitusmarkkina ovat tukeneet vakuutusalaan alkuvuoden aikana. Toisaalta kilpailu erityisesti henkilöasiakkaiden vakuuttamisessa on kiristynyt. Uusia vakuutus tuotteita ja hinnoittelumalleja tuodaan markkinoille aktiivisesti.

Euriborit ja ohjaukset

Lähde: Suomen Pankki

BKT

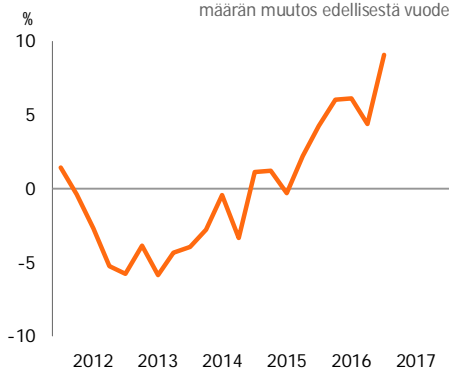
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lahteet: Eurostat, Tilastokeskus

Investoinnit Suomessa

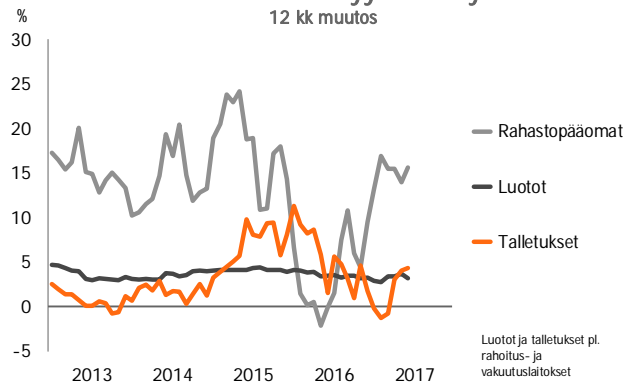
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus

Finanssialan volyymikehitys

12 kk muutos

Lahteet: Suomen Pankki, Suomen Sijoitus tutkimus Oy

Tulos ja tase

Tulosanalyysi, milj. €	1–6/2017	1–6/2016	Muutos, %	4–6/2017	4–6/2016	Muutos, %	1–12/2016
Tulos ennen veroja	583	614	-5,1	288	331	-13,0	1 138
Pankkitoiminta	338	283	19,5	164	138	18,3	574
Vahinkovakuutus	107	120	-11,2	58	60	-2,9	244
Varallisuudenhoito	93	135	-31,3	59	62	-4,8	226
Muu toiminta	45	76	-40,7	7	71	-89,8	95
Tuotot							
Korkokate	530	528	0,4	272	261	4,3	1 058
VakuutusKate	261	269	-2,8	145	140	3,3	558
Nettopalkkiotuotot	458	437	4,6	220	213	3,5	859
Sijoitustoiminnan nettotuotot	235	182	29,0	113	96	17,8	390
Liiketoiminnan muut tuotot	69	94	-26,1	35	83	-58,1	122
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	12	4		10	2		1
Tuotot yhteensä	1 565	1 514	3,4	795	794	0,1	2 989
Kulut							
Henkilöstökulut	393	395	-0,7	191	195	-1,8	762
Poistot ja arvonalentumiset	95	75	26,8	53	38	38,1	160
Liiketoiminnan muut kulut	366	305	19,8	193	166	16,2	646
Kulut yhteensä	854	776	10,1	437	399	9,5	1 567
Saamisten arvonalentumiset	23	23	-0,2	15	13	21,0	77
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	108	102	6,1	55	52	5,8	208

Taseen avainlukuja, milj. €	30.6.2017	31.12.2016	Muutos, %
Saamiset asiakkailta	80 201	78 604	2,0
Sijoitusomaisuus	23 182	25 105	-7,7
Velat asiakkaille	61 405	60 077	2,2
Vakuutusvelka	10 326	10 586	-2,5
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	27 564	28 287	-2,6
Oma pääoma	10 734	10 237	4,9
Tase yhteensä	134 287	133 747	0,4

Tammi–kesäkuu

OP Ryhmän tulos ennen veroja oli 583 miljoonaa euroa (614). Tulos supistui vertailukauden tuloksesta 32 miljoonaa euroa. Tulosta pienensi kertaluonteisten erien määrän lasku. Katsauskauden tulokseen sisältyi kertaluonteisia tuottoja 40 miljoonaa euroa (71). Myös kulujen kasvu vuotta aiemmasta heikensi tulosta. Nettopalkkiotuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot puolestaan kasvoivat vertailukaudesta.

Korkokate kasvoi 0,4 prosenttia 530 miljoonaan euroon. Pankkitoiminnan korkokate kasvoi lähes 5 prosenttia, mutta ryhmän korkokatetta supisti Muu toiminta -segmentin korkokatteen pieneneminen. Vakuutuskaute supistui 2,8 prosenttia 261 miljoonaan euroon erityisesti ensimmäisen vuosineljänneksen heikon vahinkokehityksen johdosta. Nettopalkkiotuotot olivat 458 miljoonaa euroa eli 20 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuotta aiemmin. Rahastojen palkkiotuotot kasvoivat 4 miljoonaa euroa ja palkkiokulut supistuivat yhteensä 9 miljoonaa euroa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 29,0 prosenttia 235 miljoonaan euroon. Myytävissä olevien varojen oman pääoman ehtoisten sijoitusten tuotot kasvoivat yhteensä 29 miljoonaa euroa vertailukaudesta. Arvonlennukset myytävissä olevista varoista supistuivat 19 miljoonaa euroa. Arvopaperikaupan nettotuottoja kasvattivat markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin positiiviset arvomuutokset. Varallisuudenhoidon sijoitustoiminnan nettotuottoja supistivat myyntivoittojen vähentyminen ja katsauskaudella tehty vertailukautta suurempi henkivakuutuksen lyhytaikainen korkotäydennys.

Liiketoiminnan muut tuotot supistuivat vertailukaudesta 26,1 prosenttia 69 miljoonaan euroon. Kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia kirjattiin korkoineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekantansa Netsille toisella vuosineljänneksellä. Liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa 24 miljoonaa euroa. Kauppaan liittyviä ylimääräisiä poistoja kirjattiin 3 miljoonaa euroa ja muita kuluja 3 miljoonaa euroa. Vertailukaudesta kirjattiin Visa Europe Ltd:n kaupasta kertaluonteista tuottoa 71 miljoonaa euroa toisella vuosineljänneksellä.

Kulut kasvoivat 10,1 prosenttia 854 miljoonaan euroon. Kulujen kasvun selittää pääosin kehittämisen kulujen, uusien liiketoimintojen toimintakulujen sekä poistojen kasvu. OP Ryhmän merkittävät panostukset palveluiden kehittämiseen kasvattivat kehittämisen kuluja 35 miljoonaa euroa. Kehittämisen kulut olivat yhteensä 97 miljoonaa euroa (62). Uusien liiketoimintojen osuus kokonaiskulujen kasvusta oli 14 miljoonaa euroa. Poistot kasvoivat vertailukaudesta 20 miljoonaa euroa 95 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut supistuivat 0,7 prosenttia 393 miljoonaan euroon.

Tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia kirjattiin yhteensä 37 miljoonaa euroa (58), joista 23 miljoonaa euroa (23) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Nettomääräiset arvonalentumiset luotoista ja muista saamisista olivat matalalla 0,06 prosentin tasolla (0,06) luotto- ja takauksista.

OP Ryhmän katsauskauden tuloverot olivat 106 miljoonaa euroa (122). Efektiiivinen verokanta oli 19,0 prosenttia (19,8).

OP Ryhmän oma pääoma kasvoi 4,9 prosenttia 10,7 miljardiin euroon. Omaan pääomaa kasvattivat katsauskauden tulos ja Tuotto-osuudet. Omaan pääomaan sisältyi Tuotto-osuuksia 2,8 miljardia euroa (2,7), josta irtisanottujen Tuotto-osuuksien osuus oli 0,2 miljardia euroa (0,3). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelle 2017 on 3,25 prosenttia. Katsauskaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 44 miljoonaa euroa (40). Vuodelta 2016 korkoja maksettiin yhteensä 83 miljoonaa euroa kesäkuussa 2017. Käyvän arvon rahasto supistui 40 miljoonaa euroa 278 miljoonaan euroon.

Huhti–kesäkuu

Toisen vuosineljänneksen tulos ennen veroja oli 288 miljoonaa euroa (331). Tulosta pienensi kertaluonteisten erien määrän supistuminen yli 50 miljoonalla eurolla. Vertailukaudesta liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin Visa Europe Ltd:n kaupasta kertaluonteinen 71 miljoonan euron tuotto. Kuluvan vuoden toisella neljänneksellä kirjattiin tilitys- ja maksupäätepalveluiden myynnistä 18 miljoonan euron positiivinen tulosvaikutus.

Toisen vuosineljänneksen tuloskehitystä tukivat korkokatteen, vakuutuskauteen, nettopalkkiotuottojen ja sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvaminen. Tuotot, yhteensä 795 miljoonaa euroa, olivat vertailukauden tasolla kertaluonteisten tuottojen supistumisesta huolimatta.

Kulut kasvoivat vertailukaudesta 9,5 prosenttia 437 miljoonaan euroon poistojen ja liiketoiminnan muiden kulujen kasvettua. Merkittävät panostukset palveluiden kehittämiseen kasvattivat kehittämisen kuluja 19 miljoonaa euroa vertailukaudesta.

OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet

Kesäkuussa 2016 vahvistetun strategian mukaisesti OP Ryhmän tavoitteena on muuttua asteittain puhtaasta finanssitoimijasta digitaalisen ajan monialaiseksi palveluyritykseksi, jolla on vahva finanssiosaaminen. Strategiassa korostuu asiakaskokemuksen kehittäminen palveluita ja toimintoja digitalisoimalla. OP Ryhmä aikoo tulevina vuosina rakentaa terveys- ja hyvinvointipalveluista neljännen liiketoiminta-alueen pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoliiketoimintojen rinnalle.

OP Ryhmässä on käynnissä mittava kehitysohjelma, jolla ryhmän palveluiden digitalisoitumista vauhditetaan. Strategia viedään käytäntöön 15 eri strategisen hankkeen kautta. Nykyisen ja uuden liiketoiminnan kehitysinvestointeihin käytetään vuosina 2016–2020 jopa 2 miljardia euroa. Liiketoiminnan uudistamisen ja toiminnan tehostamisen edellyttämät investoinnit lisäävät ryhmän kuluja ja heikentävät kannattavuutta ennen kuin niiden hyödyt realisoituvat taloudellisten tunnuslukujen parantumisena.

Strategian mukaisesti ryhmän kehityspanostukset kasvoivat katsauskaudella merkittävästi, ja ne olivat lähes 40 prosenttia suuremmat kuin vuotta aiemmin. Panostuksista valtaosa kohdistui nykyliiketoiminnan kehittämiseen, mutta uusien liiketoimintojen osuus kasvaa tulevaisuudessa. Koko vuoden kehittämisspanostusten arvioidaan ylittävän 400 miljoonan euron tason.

Kehitysinvestoinneilla varmistetaan nykyisen liiketoiminnan kilpailukykyisyys ja jatkuvuus sekä toiminnan säädösten mukaisuus ja luodaan edellytyksiä uusille asiakaslähtöisille liiketoimintamalleille.

Katsauskauden aikana jatkettiin ICT-arkkitehtuurin ja liiketoimintasegmenttien perusjärjestelmien uudistamista ryhmän kilpailukykyyn parantamiseksi sekä uusien digitaalisten palveluiden mahdollistamiseksi. Katsauskauden keskeisimmät panostukset kohdistuivat ryhmätasoisien ICT-alustan, maksuliike- ja korttijärjestelmien sekä vahinkovakuutuksen ja rahoituksen järjestelmien uudistamiseen. Myös varallisuudenhoidon sähköistä myyntiä ja asiointia kehitettiin.

Katsauskaudella tuotiin markkinoille uudistetut henkilö- ja yritysasiakkaiden verkkopalvelut (op.fi). OP-mobiiliin ja Pivoon lanseerattiin useita uusia toiminnallisuuksia. Henkilöasiakkaiden kirjautumiset mobiilipalveluihin kasvoivat alkuvuonna lähes neljänneksellä. Katsauskaudella otettiin käyttöön myös ensimmäiset täysin digitaaliset finanssipalvelut kun OP Nano Vakuutus lanseerattiin. Markkinoille tuotiin useita uusia tuotteita, esimerkiksi uusi liikennevakuutus ja asuntoluottojen korkosuojatuotteet, jotka saivat asiakkailta hyvän vastaanoton.

Käynnissä on myös useita mittavia viranomais- ja lainsäädäntölähtöisiä hankkeita, joista merkittävimmät liittyvät tietosuojaja- ja rahanpesusääntelyn muutoksiin, uuteen maksupalveludirektiiviin (PSD2) sekä varallisuudenhoitoon (MIFID2 ja T2S) ja taloushallintoon (IFRS9).

Uusissa liiketoiminoissa avattiin Ouluun ryhmän kolmas sairaala ja otettiin käyttöön uusia liikkumisen ja kaupankäynnin palveluita. Lisäksi ensimmäisiä uusia asumisen palveluita otettiin pilot-käyttöön. Uusien liiketoimintojen kehittämisen lähtökohdiana on niiden luontainen kytkeytyminen olemassa olevaan liiketoimintaan.

OP Ryhmän numeeriset tavoitteet	30.6.2017	31.12.2016	Tavoite
Asiakaskokemus, NPS (-100+100)			
Bränditaso	18,9	22,7	25
Kohtaamistaso	56	53	70, yli ajan 90
CET1-vakavaraisuus, %	19,1	20,1	22
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % (12 kk liukuva)	21,8	22,7	22
Nykyliiketoiminnan kulut (12 kk liukuva), milj. €	1 596	1 532	Kulutaso 2019 alle 2015 tason (1 500)
Omistaja-asiakkaat, miljoonaa	1,8	1,7	2,1 (2019)

Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen

OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen, osaavaan riskienhallintaan ja asiakkaiden kunnioittamiseen. Ryhmän arvoja ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen. OP Ryhmän perustehtävänä on luoda vahvan vakavaraisuutensa ja tehokkuutensa avulla kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia omistaja-asiakkailleen ja toimintaympäristölle.

Osuustoiminnallisena yrityksenä OP Ryhmän toimintaa ohjaa kaksoisrooli. Liiketoiminnallisessa roolissa ryhmä tarjoaa asiakkaille kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita sekä huolehtii toimintansa kannattavuudesta ja vakavaraisuuden kehittamisestä. Yhteisöllisessä roolissa OP edistää yhteisön pitkän tähtäimen menestystä ja hyvinvointia edustamalla positiivista muutosvoimaa toimintaympäristössä. Yhteisöllinen rooli merkitsee vaikuttavia tekoja yhteisön hyväksi niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti - digitaalisesti ja fyysisesti. Ryhmän menestystä mitataan onnistumisilla molemmissa rooleissa.

Tammi-kesäkuu

Katsauskaudella OP Ryhmä jatkoi aiemmin päätettyjen #Suominousuun-avausten toteutusta. #Suominousuun-avausten tavoitteena on tuoda lisää liikkumavaraa ja taloudellista toimeliaisuutta OPn laajaan asiakaskuntaan ja koko Suomeen.

Pk-yritysten kasvupotentiaalia rahoittamassa

OP Ryhmä on välittäjänä kahdessa Euroopan investointirahaston (EIR) takaamassa pk-yritysten rahoitusohjelmassa, jotka mahdollistavat yhteensä 300 miljoonan euron rahoituksen. EIR antaa luotoille 50 prosentin riskinjakotakauksen. Ohjelmat on suunnattu kasvavien ja innovatiivisten yritysten hankkeisiin sekä investointeihin. Ensimmäisen rahoitusohjelman sopimus allekirjoitettiin maaliskuussa 2016 ja ohjelma on tarkoitettu alle 500 henkilöä työllistävälle yritykselle. Tammikuussa 2017 allekirjoitetun sopimuksen kohderyhmää puolestaan ovat alle 250 henkilöä työllistävät yritykset. OP on myöntänyt ohjelmien puitteissa jo 170 yritysloinaa ja yhteensä lähes 100 miljoonaa euroa. Rahoittamalla pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joilla on kasvupotentiaalia, OP Ryhmä on mukana tukemassa tulevaisuuden talouskasvua ja työllisyyttä.

#Perheenisä-avauksella tukea vauvaperheille

Vauvaperheille suunnatussa #Perheenisä-avauksessa kohderyhmälle tarjotaan uuden perheen arkea helpottavia tuotteita ja palveluita. Esimerkiksi syntymättömän lapsen terveys- ja toimeentulovakuutus vuodeksi maksutta on myönnetty jo yli 18 000 vauvalle. Asiakkaiden saaman edun arvo oli katsauskauden loppuun mennessä 7 miljoonaa euroa. Lisäksi laina-asiansa sopimuksen mukaisesti hoitaneille perheille, joille syntyy lapsi vuoden 2017 loppuun mennessä, tarjotaan mahdollisuus enintään 12 kuukauden mittaiseen asuntoluottojen lyhennysvapaaseen ilman toimitusmaksuja. Alle vuoden ikäisten lasten vanhemmille tarjotaan vuoden 2017 loppuun saakka vuodeksi NewLife-henkivakuutus veloituksetta.

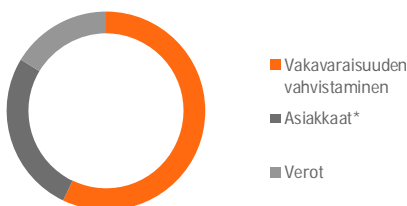
Vapaaehtoistyötä 100-vuotiaan Suomen kunniaksi

OP:n lahja satavuotiaalle Suomelle on 100 vuotta vapaaehtoistyötä. Kaikki OP:n 12 000 työntekijää saavat tehdä päivän vapaaehtoisena työajallaan. Tämä vastaa noin puolta tavoitellusta sadasta henkilötyövuodesta. Toinen puoli tavoitteesta saavutetaan kutsumalla suomalaiset laajasti vapaaehtoistoimintaan. Vuodenvaihteessa avautunut vapaaehtoistyön välityssivusto Hiiop100.fi saattaa yhteen avun tarvitsijat ja vapaaehtoistyön tekijät. Osavuositarkastuksen julkaisupäivään mennessä vapaaehtoistyöpäiviä oli kertynyt 22 vuotta. Tavoitteen toteutumista voi seurata reaaliajassa osoitteessa hiiop100.fi.

Tuloksen käyttö

Perustaltaan osuustoiminnallisena toimijana OP Ryhmän tavoitteena ei ole voiton maksimointi omistajille, vaan osuuskunnan omistaja-asiakkaiden tarvitsemien palvelujen tuottaminen mahdollisimman tehokkaasti. Yhteinen menestys käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi keskittämistuuna ja muina taloudellisina etuina sekä palvelukyvyyn ylläpitona ja kehittämisenä.

Arvio OP Ryhmän katsauskauden tuloksen käytöstä, joka vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen:

*) Asiakkaat = OP-bonukset, vakuutuslennukset ja korot omistaja-asiakkaiden osuus pääomasijoituksille

OP:n perustehtävän menestyksellä toteuttaminen vaatii vahvaa vakavaraisuutta, jota edellyttävät myös kasvavat viranomaisvaatimukset. Liiketoiminnan tuloksesta valtaosa käytetään vakavaraisuuden kasvattamiseen. Se vaatii ryhmältä tehokkuutta ja tuloksetta jatkossa.

Merkittävä osa tuloksesta palautetaan omistaja-asiakkaille OP-bonuksina ja erilaisina etuina ja alennuksina. Osuustoiminnallisen yrityksen peruseriaatteen mukaisesti hyöty jaetaan sen mukaan, kuinka paljon kukin jäsen osuuskunnan palveluita käyttää. Etukokonaisuuden muodostavat suhteessa asioinnin määrään miltei kaikista asioinnista kertyvät OP-bonukset sekä pankkipalveluista ja vahinkovakuuttamisen ja varallisuudenhoidon tuotteista annettavat edut ja alennukset. Lisäksi tiettyjä palvelukokonaisuuksia tarjotaan ainoastaan omistaja-asiakkaille. Omistaja-asiakkaille on myös mahdollisuus sijoittaa omaan osuuspankkiinsa Tuotto-osuuksien kautta. Tuotto-osuuksille maksetaan vuosittain korkoa pankkien voitonjakona.

Tuloksesta maksetuilla veroilla mitattuna OP Ryhmä on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista. Maksamalla verot Suomeen ryhmä on edistämässä koko Suomen menestystä.

Muut keskeiset tapahtumat tammi–kesäkuussa

EKP tarjoaa euroalueen luottolaitoksille neljä kohdennettua neljän vuoden mittaista pitempiaikaista rahoitusoperaatiota (TLTRO-II), joilla se pyrkii ensisijaisesti tukemaan kasvua. Pankit voivat lainata TLTRO-II-operaatioista määrän, joka vastaa enintään 30 prosenttia niiden vuoden 2016 tammikuun lopun lainakannasta euroalueen yrityksille ja kotitalouksille lukuun ottamatta kotitalouksien asuntolainoja. Ylläpitääkseen vahvaa kasvua OP Ryhmä osallistui katsauskaudella TLTRO-II-operaatioihin 1 miljardilla eurolla. OP Ryhmä on osallistunut TLTRO-II-operaatioihin yhteensä 4 miljardilla eurolla.

OP Ryhmä sai 2.2.2017 EKP:n päätöksen asettaa OP Ryhmän vähittäisvastuulle riskipainolattiat 18 kuukauden määräajaksi. Päätöksen taustalla ovat EKP:n havaitsemat puutteet OP Ryhmän vakavaraisuuden laskennassa käyttämän IRBA-menetelmän (Internal Ratings Based Approach) hallinnointi- ja validointiprosessissa, erityisesti validointien viivästyminen. Havaittujen puutteiden korjaaminen on edennyt suunnitellusti, ja keskeisimmät puutteet on jo korjattu.

Finanssivalvonta antoi 7.3.2017 Helsingin Seudun Osuuspankille julkisen varoituksen ja 400 000 euron seuraamusmaksun selonottovelvollisuuteen liittyvistä puutteellisuuksista sijoitusneuvonnassa. Korjaavat toimenpiteet on tehty, eikä asiakkaille ole aiheutunut taloudellista haittaa. Varoitus perustuu Finanssivalvonnan syksyllä 2015 useille eri toimijoille suorittamaan tarkastukseen.

OP Ryhmä ja Nets allekirjoittivat 5.4.2017 liiketoimintakauppasopimuksen, jonka mukaisesti OP:n korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläpalveluiden sopimus- ja maksupäätelätekanta siirtyi 28.6.2017 Netsille. Tilitys- ja maksupääteläpalveluiden avulla kauppiat voivat ottaa vastaan korttimaksuja ostosten maksutapana. Kaupan myötä OPlta siirtyi Netsille noin 15 000 kauppiaan korttitilitys- ja maksupääteläpalvelusopimukset. OP ja Nets ovat tehneet yhteistyötä kaupan kohteena olevissa palveluissa vuodesta 2011 lähtien. OP Ryhmä kirjasi kaupasta kertaluonteista positiivista tulosvaikutusta 18 miljoonaa euroa toiselle vuosineljännekselle.

OP Ryhmä on toimittanut vastauksensa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta vuonna 2015 saatuun selvityspyyntöön. Viranomaiset selvittävät OP Ryhmän markkina-asemaa vähittäispankkipalveluissa ja vahinkovakuutus tuotteiden hinnoittelua. Asia on edelleen viranomais selvityksessä.

Vastuullisuus

Yhteiskuntavastuu on tiivis osa OP Ryhmän liiketoimintaa ja strategiaa. Yhteiskuntavastuun toimenpiteissä ryhmä huomioi taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun. OP Ryhmän tavoite yhteiskuntavastuussa on olla toimialan edelläkävijä Suomessa. OP Ryhmä on sitoutunut noudattamaan Global Compact -aloitteen kymmentä periaatetta ihmisoikeuksista, työelämän oikeuksista, ympäristöperiaatteista ja korruption torjunnasta. OP on noudattanut vuodesta 2009 lähtien YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Ryhmä kehittää jatkuvasti omia vastuullisen sijoittamisen toimintatapojaan pyrkien samalla edistämään koko sijoitusalan kehittymistä entistä vastuullisempaan suuntaan.

OP kertoi toukokuussa julkistavansa heinäkuusta lähtien vastuullisuusanalyysseja rahastoistaan. Neljä kertaa vuodessa päivitettävät, rahastokohtaiset analyysit julkistetaan niistä rahastoista, joista on analyysin tuottamiseen riittävästi tietoa. Analyysien pohjana käytetään MSCI:n keräämää vastuullisuustietoa.

Asiakkuudet ja asiakasedut

OP Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi tammi-kesäkuussa 39 000:lla lähes 1,8 miljoonaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden sijoitukset osuuspankkien Tuotto-, jäsen- ja lisäosuuksiin olivat kesäkuun lopussa yhteensä 3,0 miljardia euroa (3,0).

OP Ryhmän asiakasmäärä kasvoi tammi-kesäkuussa nettomääräisesti 22 000:lla. Kesäkuun lopussa asiakkaita oli 4 380 000. Henkilöasiakkaiden määrä oli 3 938 000 ja yritysasiakkaiden määrä 442 000. Pankki- ja vahinkovakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi tammi-kesäkuussa 22 000:lla lähes 1,8 miljoonaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. Asioinnin keskittämisen omistaja-asiakkaille tammi-kesäkuussa kertyneiden uusien bonusten arvo oli yhteensä 108 miljoonaa euroa (102). Bonuksia käytettiin pankki- ja varallisuudenhoitopalveluihin yhteensä 52 miljoonaa euroa (52) ja vahinkovakuutuslaitosten vakuutusmaksuihin 57 miljoonaa euroa (52). OP-bonuksia käytettiin 1 179 000 vakuutuslaskuun (1 080 000), joista 158 000 laskua (142 000) maksettiin kokonaan bonuksilla.

Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille

Vahinkovakuutuksen etuasiakastalouksille annettiin katsauskaudella 42 miljoonaa euroa (42) keskittämisalennuksia.

Katsauskaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 44 miljoonaa euroa (40). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelle 2017 on 3,25 prosenttia (3,25). Tuotto-osuuksille arvioidaan maksettavan tuottotavoitteen mukaan korkoja kuluvalta vuodelta yhteensä noin 88 miljoonaa euroa (83).

Monikanavaiset palvelut

Ryhmän monikanavainen palveluverkosto koostuu konttori-, verkko-, puhelin- ja mobiilipalveluista. Henkilökohtaista

asiakaspalvelua tarjotaan sekä konttoreissa että digitaalisesti. Ryhmän tavoitteena on tarjota toimialan paras monikanavainen asiakaskokemus luomalla jatkuvia ja merkityksellisiä kohtaamisia kaikissa kanavissa.

OP-mobiili oli kesäkuussa asiakkaiden päivittäisasiainn pääkanava yli 15,5 miljoonalla käynnillä yhden kuukauden aikana. Verkkopalveluiden käyntien määrä oli noin 9 miljoonaa. Pivo-mobiilisovelluksen käyntien määrä oli kesäkuussa noin 2 miljoonaa.

Katsauskauden aikana asiakkaille on lanseerattu useita uusia mobiilimaksutapoja: Pivon kaverimaksu, Pivon maksunappi sekä Siirto-maksut Pivossa ja OP-mobiilissa. Pivon kaverimaksun ja Siirto-maksun avulla asiakkaat voivat siirtää rahaa toiselle henkilölle maksun vastaanottajan puhelinnumeroa käyttäen. Pivon maksunappilla asiakkaat voivat maksaa verkkokaupoissa ostoksiaan ilman avainlukulistaa tai kortin tunnuslukua. Pivon maksunappi on maksutapavaihtoehtona jo yli 2 500 verkkokaupassa.

OPn verkkopalvelu op.fi on uudistunut ja se palvelee sekä henkilö- että yritysasiakkaita pankki- ja vakuutusasioissa. Asiakkaat ohjataan jo käyttämään uutta palvelua. Muutamia yksittäisiä asiointipalveluja rakennetaan parhaillaan, joten vanha sivusto on vielä käytettävissä uuden palvelun rinnalla. Uutta palvelua on alusta asti kehitetty yhdessä asiakkaiden kanssa, ja kehitystyötä ohjaava asiakaspalautetta kerätään edelleen.

Verkko- ja mobiilipalveluiden kasvusta huolimatta OP Ryhmällä on edelleen maan kattavin konttoriverkosto, johon kuuluu yli 400 toimipaikkaa ympäri maata. Oman konttoriverkoston toimintaa tukee lisäksi laaja asiamies- ja kumppanuusverkosto, jonka merkitys on erityisen suuri vahinkovakuutusten myynnissä.

OP Ryhmä on laajasti läsnä yleisimmässä sosiaalisen median kanavissa, joissa sillä on yhteensä yli 300 000 seuraajaa. Ryhmän valtakunnallisten some-tilien lisäksi monilla osuuspankeilla on omat Facebook-sivut, joilla ne jakavat paikalliselle asiakaskunnalle suunnattuja julkaisuja. Maaliskuussa avattiin op.media, OPn omistaja-asiakkaiden ja yritysasiakkaiden uusi yhteisöllinen verkkomedia. Palveluun on tutustunut tähän mennessä miljoona kävijää.

Uudet liiketoiminnot

Terveys ja hyvinvointi

Pohjola Terveys Oy:n kolmas sairaala avattiin Ouluun toukokuussa. Aiemmin avatut sairaalat sijaitsevat Helsingissä ja Tampereella. Pohjola Terveys on laajentumassa valtakunnalliseksi toimijaksi ja sairaalat ovat rakenteilla myös Kuopioon ja Turkuun. Kuopion Pohjola Sairaalan toiminta alkaa alkusyksyllä 2017 ja Turun sairaala avataan alkuvuonna 2018. Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Pohjola sairaaloiden palveluun. Leikkausasiakkaiden antama NPS-luku oli 96 kesäkuun lopussa.

Liikkuminen

OP otti marraskuussa 2016 ensiaskeleensa liikkumisen palveluissa lanseeraamalla OP Kulku -palvelun pääkaupunkiseudulla. Palvelun tavoitteena on madaltaa kynnystä sähköautoilun aloittamiseen tarjoamalla kuluttajille ja

pienyriyksille mahdollisuuden sähköautoiluun kuukausihinnalla. OP Kulku laajeni Tampereelle ja sen lähialueille huhtikuussa. OP julkisti huhtikuussa myös rakentavansa yhdessä Fortumin kanssa noin sata sähköautojen latauspistettä eri puolille Suomea. Uudet latauspisteet sijoitetaan osuuspankkien toimipisteiden yhteyteen. Heinäkuussa julkistettiin OP Kulku -palvelun ja Imatran kaupungin pilotti, jossa kaupungin hankkimat yhteiskäyttöiset sähköautot ovat työntekijöiden käytössä myös vapaa-ajalla. Katsauskaudella Suomessa rekisteröidyistä sähköautoista 9,5 prosenttia oli OP Kulku -palvelun autoja.

Toukokuussa 2017 liikkumisen palvelut laajenivat, kun OP toi Suomeen DriveNow-yhteiskäyttöautot. Drivenow-palveluun rekisteröityneillä käyttäjillä on käytettävissä 150 autoa Helsingissä ja sen lähialueilla ajominuutteihin perustuvalla maksulla. Kesäkuun lopussa DriveNow'lla oli Suomessa jo yli 8 000 asiakasta.

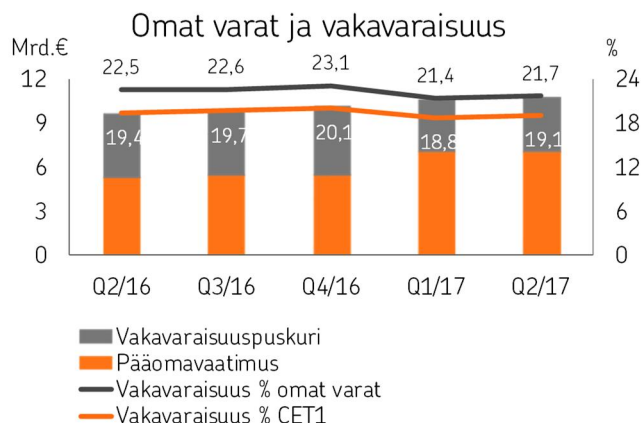
Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

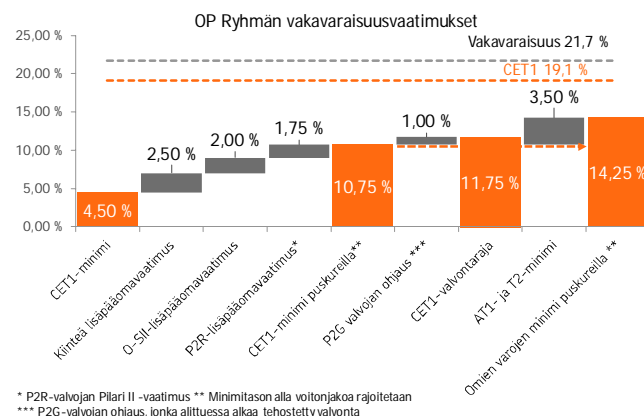
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP Ryhmän omat varat ylittivät katsauskauden lopussa laissa määritellyn vähimmäismäärän 3,4 miljardilla eurolla (4,3). Puskuria laskivat EKP:n valvojan arvion perusteella määräämä Pileri 2 -pääomavaatimus (P2R) 1,75 prosenttia yhdistettynä pankkitoiminnan kasvun aiheuttamaan pääomavaatimuksen nousuun sekä EKP:n asettamat riskipainolattiat. P2R-vaatimus nosti luottolaitosvakavaraisuuden pääomavaatimuksen 12,5 prosentista 14,3 prosenttiin riskipainotetuista eristä laskettuna. Ryhmän omien varojen määrä suhteessa vähimmäispääomavaatimukseen oli 145 prosenttia (170). P2R-vaatimus alensi suhdelukua 17 prosenttiyksikköä. Suhdeluku oli 159 prosenttia ilman EKP:n asettamia riskipainolattioita. Pankkitoiminnan lisäpääomavaatimusten ja vakuutusyhtiöiden Solvenssi II:n pääomavaatimusten seurauksena Rava-vakavaraisuus ei kuvaa Rava-ryhmittymän pääomien minimitasoa, vaan tasoa, jonka puitteissa ryhmittymä voi toimia ilman puskurien alituksesta seuraavia viranomaisvelvoitteita.

Luottolaitosvakavaraisuus

OP Ryhmän CET1-vakavaraisuus oli katsauskauden lopussa 19,1 prosenttia (20,1). EKP:n asettamat riskipainolattiat laskivat vakavaraisuutta 1,9 prosenttiyksikköä. Ydinpääomien kasvu ylitti luottokannan kasvusta johtuvan kokonaisriskin kasvun. Etuuspoijaisten eläkejärjestelyiden (IAS 19) laskennallisten oikaisujen vaikutus ryhmän CET1-vakavaraisuuteen oli noin -0,9 prosenttiyksikköä, eli hieman pienempi kuin vuoden 2016 lopussa.

OP Ryhmän luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja CET1-vakavaraisuudelle 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus, 2 prosentin O-SII-lisäpääomavaatimus ja EKP:n P2R-vaatimus nostavat käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 14,3 prosenttiin ja CET1-vakavaraisuudelle 10,8 prosenttiin.

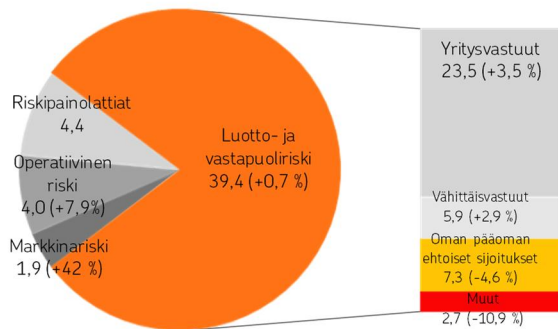

* P2R-valvojan Pileri II -vaatimus ** Minimitasoa alla voitonjakoa rajoitetaan *** P2G-valvojan ohjaus, jonka alituksesta alkaa tehostettu valvonta

Ryhmän luottolaitostoiminnan ydinpääoma oli katsauskauden lopussa 9,5 miljardia euroa (8,9). Ydinpääomaa kasvattivat pankkitoiminnan tulos, Tuotto-osuuksien liikkeeselaskut sekä osingot ryhmän vakuutusyhteisöiltä. Ydinpääomista vähennetyt IAS 19 -oikaisut laskivat hieman vuodenvaihteen tasosta. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 2,8 miljardia euroa (2,6).

Kokonaisriski oli katsauskauden lopussa 49,6 miljardia euroa (44,1), eli 12,6 prosenttia suurempi kuin viime vuoden lopussa. Vuoden lopun luvussa ei ole huomioitu EKP:n asettamaa riskipainoalarajaa, jonka osuus kasvusta on 80 prosenttia. EKP:n asettama vähittäsvastuiden riskipainoalaraja oli 4,4 miljardia euroa, jota ilman kokonaisriski oli 45,2 miljardia euroa ja kasvu vuodenvaihteesta 2,6 prosenttia. Yritysvastuiden keskimääräiset riskipainot laskivat hieman. Vähittäsvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman.

Kokonaisriski 30.6.2017
yhteensä 49,6 mrd.€
(muutos vuoden alusta 13 %)

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset käsitellään riskipainotettuina erinä EKP:n luvan mukaisesti. Oman pääoman ehtoisii sijoituksiin sisältyy ryhmän sisäisiä vakuutusyhtiöomistuksia riskipainotettuina erinä 6,5 miljardia euroa noin 280 prosentin riskipainolla.

Finanssivalvonta tekee makrovakauspäätöksen neljännesvuosittain. Finanssivalvonta päätti kesäkuussa 2017 edelleen olla asettamatta pankeille syklistyyttä vähentävää lisäpääomavaatimusta, mutta päätti asettaa asuntolainoille 15 prosentin riskipainoalarajan vuoden 2018 alusta lukien vähintään kahdeksi vuodeksi. Riskipainolattialla varaudutaan Finanssivalvonnan mukaan kasvaneeseen kotitalouksien velkaantuneisuuden aiheuttamaan järjestelmäriskiin. Riskipainoalarajalla ei ole vaikutusta OP Ryhmän kokonaisriskiin EKP:n asettamat vähittäisvastuiden riskipainoalarajat huomioiden. Ilman EKP:n riskipainoalarajaa Finanssivalvonnan asuntoluottojen 15 prosentin riskipainoalaraja heikentäisi CET1-vakavaraisuutta arviolta 1,6 prosenttiyksikköä.

Tulevassa EU-tason sääntelyssä on mukana velkaantumisasastetta kuvaava vaatimus eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio). OP Ryhmän pankkitoiminnan vähimmäisomavaraisuusaste on nykytulkintojen mukaan arviolta 7,8 prosenttia (7,4) katsauskauden lopun luvuilla laskettuna säännösluonnosten mukaisen minimitasan ollessa 3 prosenttia.

Valtiovarainministeriö on valmistelemissa järjestelmäriskipuskurin lisäämistä luottolaitoslakiin. Luonnosten mukaan Finanssivalvonta voisi asettaa järjestelmäriskipuskurin 0–5 prosenttiin. Puskuri vaikuttaisi OP Ryhmään vain, jos se ylittäisi OP Ryhmän O-SII-puskurin, joka on tällä hetkellä 2 prosenttia.

Vahinko- ja henkivakuutus

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuusasema säilyi vahvana, ja oli vuodenvaihteen tasoa korkeammalla. Myös henkivakuutuksen vakavaraisuusasema oli parempi kuin vuodenvaihteessa, vaikka ylimääräinen osingonmaksu laski omien varojen määrää.

Solvenssi II	Vahinkovakuutus*		Henkivakuutus	
	30.6. 2017	31.12. 2016	30.6. 2017	31.12. 2016
Omat varat, milj. € **	1 101	992	1 374	1 455
Pääomavaade, milj. €**	680	693	680	742
Solvenssisuhde, % **	162	143	202	196
Solvenssisuhde,% (ilman siirtymäsäännöstä)	149	127	152	149

* Vahinkovakuutus sisältää OVY Vakuutus Oy:n
** siirtymäsäännökset huomioiden

EKP:n valvonta

OP Ryhmä on EKP:n valvonnassa. EKP on asettanut OP Ryhmälle valvojan arviointiin (SREP) perustuvan pääomavaatimuksen. EKP:n asettama 1.1.2017 voimaan tullut lisäpääomavaatimus (P2R) on 1,75 prosenttia. Lisäksi EKP on määrittänyt vakavaraisuusohjeistuksen (P2G), jonka määrä on 1,0 prosenttia ja jonka rikkoutuminen ei vaikuttaisi esimerkiksi voitonjakoon.

EKP:n asettamat relevantit vähittäisvastuiden riskipainoalarajat ovat 15,4 prosenttia kiinteistövakuudellisille ja 32,7 prosenttia muille henkilöasiakkaiden vastuille. Riskipainoalarajat ovat päätöksen mukaan voimassa vuoden 2018 kolmannelle vuosineljännekselle asti.

Kriisintarkastuksesta annetun lain mukaiset velat

Vuoden 2015 alussa tuli voimaan luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisintarkastusta koskevaa sääntelyä. Tämän lisäksi kesällä 2016 viranomaisohjeistusta tuli tarkentavaa ohjeistusta näiden säännösten soveltamisesta. Sääntelyn mukaan kriisintarkastusviranomaisella on oikeus puuttua pankin liikkeeseen laskemien sijoitustuotteiden ehtoihin sijoittajan asemaan vaikuttavalla tavalla. OP Ryhmän kriisintarkastusviranomaisella on Brysselissä toimiva EU:n kriisintarkastusneuvosto (Single Resolution Board). Kriisintarkastusviranomaisella on määrittämässä kriisintarkastuslain mukaisten velkojen minimimäärää OP Ryhmän tasolla.

Riskiasema

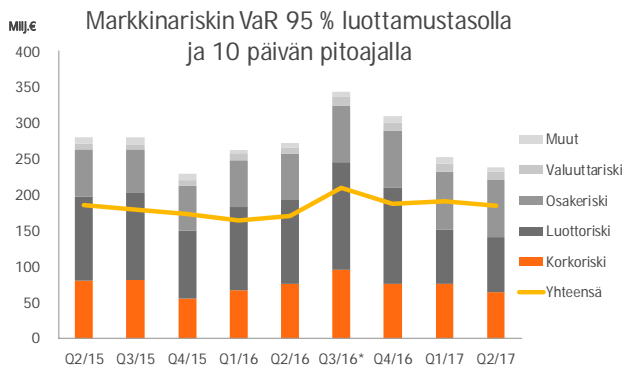
OP Ryhmän riskiasema on säilynyt vakaana. Riskinotto- ja vahva ja turvaa ryhmän liiketoiminnan edellytykset.

Vahva riskinotto- ja maltillinen tavoiteriskitaso pitivät luottoriskiaseman vakaana.

OP Ryhmän rahoitus- ja maksuvalmius on hyvä. Rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä. Katsauskauden aikana ryhmä laski liikelle pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja yhteensä 2,8 miljardin euron edestä. Lisäksi OP Ryhmä osallistui EKP:n kohdennettujen pitkäaikaisen rahoitusoperaatioiden toiseen sarjaan (TLTRO-II) 1 miljardilla eurolla. Talletusten osuus luottokannasta on säilynyt vakaana katsauskauden ajan.

OP Ryhmän markkinariskiasema oli katsauskaudella vakaa. Ryhmän markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 185 miljoonaa euroa (188).

VaR-tunnusluku sisältää vakuutusyhteisöjen kokonaistaseen, trading-toiminnan, likvideettireservin ja sisäisen pankin korkoriskiposition.

* Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtynyt eriytetty tase (eläkevakuutuskanta) on mukana luvuissa Q3/16 alkaen.

Operatiivisten riskien arvioidaan olevan tavoitteen mukaisesti maltillisella tasolla. Toiminnan ja palveluiden kehittämisen nopeus asettaa kuitenkin lähivuosina riskienhallinnalle lisähaasteita.

Etuuspoijaisten eläkejärjestelyiden riskit liittyvät korko- ja markkinariskisiin, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä elinajanodotteen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään. Katsauskaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjattu etuuspoijaisten eläkejärjestelyiden nettovelan supistuminen paransi katsauskauden laajaa tulosta ennen veroja 62 miljoonaa euroa. Nettovelkaa supisti korkotason nousu. Vertailukaudella etuuspoijaisten eläkejärjestelyiden nettovelan kasvu heikensi laajaa tulosta ennen veroja 271 miljoonaa euroa.

Pankkitoiminta

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat asiakasliiketoiminnasta syntyvä luottoriski sekä markkinariski.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena. Ongelmasaamisten yhteismäärä oli 2,9 miljardia euroa (2,6), joista terveiden lainanhoitajien osuus oli 1,8 miljardia euroa (1,7). Ongelmasaamisten kasvu aiheutui lainanhoitajien käytön lisäyksestä sekä osin myös luottoluokittelusta aiheutuneesta johtuvasta luottoluokkien heikentymisestä. Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamia, muita riskillisiksi luokiteltuja saamia sekä saamia, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitajien tuki. Lainanhoitajien tuki on asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikkeuksista. Osuuspankit pyrkivät toiminnallaan aktiivisesti löytämään ratkaisuja asiakkaiden väliaikaisten maksuvaikkeuksien ylittämiseksi. Muista kuin asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuneita maksuohjelmamuutoksia ei luokitella ongelmasaamisiksi. Arvon alentumisten määrä pysyi alhaisena ja oli 0,06 prosenttia (0,06) luotto- ja takauskannasta.

Luotto- ja takauskanta kasvoi katsauskaudella 1,5 miljardia euroa 82,8 miljardiin euroon (81,3). Henkilöasiakkaiden osuus luotto- ja takauskannasta oli 59,6 prosenttia (60,2).

Henkilöasiakkaiden vastuiden kuudesta pääluokasta kahteen parhaimpaan luokkaan kuului 83,7 prosenttia (84,2) ja kahteen heikoimpaan luokkaan 3,6 (3,5) prosenttia vastuista. Yritysassiakkaiden (ml. asuntoyhteisöt) osuus luotto- ja takauskannasta oli 37,6 prosenttia (37,5). Yritysassiakkaiden vastuista parhaimpiin luottoluokkiin 1–5,5 luokiteltujen vastuiden osuus oli 55,9 prosenttia (55,2) ja kahden heikoimman luottoluokan vastuut olivat 520 miljoonaa euroa (526) eli 1,2 prosenttia (1,2).

Yhdenkään asiakkaan asiakasriski ei vähennyserien ja muiden luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen ylittänyt kymmentä prosenttia omista varoista. Asiakasriskejä kattavat pankkitoiminnan omat varat olivat 10,9 miljardia euroa (10,4).

Yritys- ja asuntoyhteisövuostoissa merkittävimmät toimialat vastuiden määrällä mitattuna olivat asuntojen vuokraus ja hallinta 17,8 prosenttia (17,7), muiden kuin asuinkiinteistöjen vuokraus ja hallinta 9,6 prosenttia (10,2) sekä kauppa 8,8 prosenttia (9,1). Asuntojen vuokraus ja hallinta -toimialan vastuista 93 prosenttia oli asuntoyhteisöjen vastuista ja 15 prosenttia oli julkisyhteisöjen takamia.

Pankkitoiminnan vastuiden seurannassa siirryttiin käyttämään vastuuryhmiä aikaisemmin käytettyjen asiakassektorien sijaan. Vertailutiedot on oikaistu uuden seurannan mukaiseksi.

Pankkitoiminnan korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen oli kesäkuun lopussa 90 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 mittausmenetelmää on muutettu siten, että se huomioi Kuluttajansuojalakiin hyväksytyt muutokset asuntoluottojen viitekoron nolalattioista.

Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, eläkeuutoisen vakuutusvelan edunsaajien eliniän ennakoitua nopeampi kasvu, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutusvelan diskonttokoron ja markkinakorkojen välinen ero.

Ennustettujen elinikien piteneminen yhdellä vuodella kasvattaisi eläkeuutoista vakuutusvelkaa 43 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 26 miljoonaa euroa.

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus.

Sijoitusten riskiasema oli katsauskaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 58 miljoonaa euroa (57). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisien lisäksi joukkovelkakirjalainoin. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausaste on pidetty vakaana.

Varallisuudenhoito

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutettujen elinajanodotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Ennustettujen elinikien piteneminen yhdellä vuodella kasvattaisi vakuutusvelkaa 25 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 31 miljoonaa euroa. Suomi-yhtiöstä siirtyneiden eriytettyjen vakuutuskantojen sijoitus- ja asiakaskäyttätymisriskejä on puskuroitu. Puskuri riittää kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kantojen riskit.

Henkivakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä asiakaskäyttätymisriskiä on suojattu jälleenvakuutus sopimuksella, jonka johdosta asiakaskäyttätymisriski on alempana kuin viime vuoden aikana.

Sijoitusten riskiasema oli katsauskaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 64 miljoonaa euroa (68). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisien lisäksi joukkovelkakirjalainoin. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausastetta on nostettu.

Muu toiminta

Muun toiminnan keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Markkinariski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvissä saamistodistuksissa.

Likviditeettireservin position kokoon suhteutettu markkinariski (VaR 95 %) pysyi vakaana katsauskaudella. Sijoitusten määrä laski hieman ja omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi ja muut varautumissuunnitelman mukaiset lisärahoituslähteet riittävät kattamaan vähintään kahden vuoden rahoitustarpeen tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta supistuisi maltillisesti.

Vakuuskelpoisten saamistodistusten määrän laskuun vaikutti muun muassa niiden käyttäminen vakuutena TLTRO-II-rahoitusoperaatioissa.

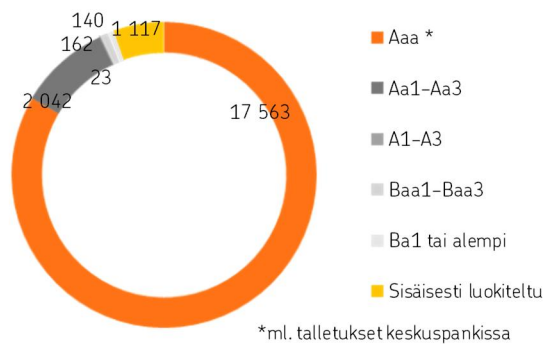
OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan muun muassa maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Siirtymäsäännösten mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 80 prosenttia vuonna 2017 ja vähintään 100 prosenttia vuoden 2018 alusta alkaen. OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli kesäkuun lopussa 132 prosenttia.

Likviditeettireservi

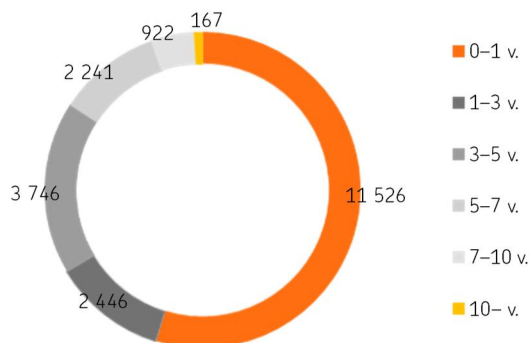
Mrd. €	30.6.2017	31.12.2016	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	10,6	9,3	14,0
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	8,8	11,2	-21,3
Vakuuskelpoiset yritysluotot		0,1	
Yhteensä	19,4	20,6	-5,7
Ei-vakuuskelpoiset saamiset	1,6	1,4	17,1
Likviditeettireservi markkina-arvoin	21,0	22,0	-4,2
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-0,7	-0,7	11,3
Likviditeettireservi vakuusarvoin	20,3	21,3	-4,7

Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia, arvopaperistettuja saamia ja vakuuskelpoisia luottoja. Likviditeettireserviin kuuluvat saamistodistukset on reservilaskelmassa arvostettu markkinoilta saataviin noteerauksiin.

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen luottoluokitusjakauma 30.6.2017, milj.€

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen maturiteettijakauma 30.6.2017, milj.€

Luottoluokitukset

Luokituslaitos	Lyhyt varain- hankinta	Näkymä	Pitkä varain- hankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Vakaa	AA-	Vakaa
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa

OP Yrityspankki Oyj:llä on luottoluokitukset Standard & Poor's Credit Market Services Europe Limitedistä ja Moody's Investors Service Ltd:stä. OP Yrityspankin luottokelpoisuutta arvioidessaan luottoluokituslaitokset ottavat huomioon koko OP Ryhmän taloudellisen aseman.

Luottoluokitukset eivät muuttuneet katsauskaudella.

Standard & Poor's vahvisti heinäkuussa 2017 OP Yrityspankki Oyj:n pitkien luottojen luokituksen AA- ja lyhyiden luottojen luokituksen A-1+ ja säilytti näkymät vakaina.

Segmenttien tulos

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta sisältyy Vahinkovakuutus-liiketoimintasegmenttiin. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään segmentissä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja oli 338 miljoonaa euroa (283).
- Tuotot kasvoivat 9,9 prosenttia. Tuottoja kasvattivat sijoitustoiminnan nettotuottojen, korkokatteen ja nettopalkkiotuottojen kasvu. Kulut kasvoivat 5,6 prosenttia kehittämisen kulujen ja volyymikasvun johdosta.
- Luottokanta kasvoi vuodessa 4,2 prosenttia ja talletuskanta 6,4 prosenttia. Nostettujen uusien yritysluottojen määrä kasvoi 4,7 prosenttia ja uusien asuntoluottojen määrä laski 4,1 prosenttia vertailukaudesta.
- Arvon alentumisten määrä, 23 miljoonaa euroa (23), oli 0,06 prosenttia (0,06) luotto- ja takauskannasta.
- Pankkitoiminnan merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat maksamisen ja rahoituksen järjestelmien uudistamiseen. Markkinoille tuotiin uusia asuntoluottoihin liitettäviä korkosuojatuotteita ja mobiilimaksamisen ratkaisuja.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. €	1-6/2017	1-6/2016	Muutos, %	1-12/2016
Korkokate	587	560	4,8	1 134
Nettopalkkiotuotot	323	318	1,4	605
Sijoitustoiminnan nettotuotot	14	-38		-15
Muut tuotot	14	13	7,6	27
Tuotot yhteensä	938	854	9,9	1 751
Henkilöstökulut	188	197	-4,7	378
Poistot ja arvonalentumiset	21	19	7,7	44
Liiketoiminnan muut kulut	278	244	13,7	499
Kulut yhteensä	486	461	5,6	921
Saamisten arvonalentumiset	23	23	-1,2	76
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	91	87	4,2	180
Tulos ennen veroja	338	283	19,5	574
Kulu-tuotto-suhde, %	51,9	54,0	-2,1	52,6
Milj. €				
Nostetut asuntoluotot	3 418	3 565	-4,1	7 125
Nostetut yritysluotot	3 687	3 521	4,7	7 275
Välitetyt kiinteistökaupat, kpl	6 439	6 115	5,3	12 664
Mrd. €				
Luottokanta	30.6.2017	30.6.2016	Muutos, %	31.12.2016
Asuntoluotot	37,1	35,9	3,2	36,8
Yritysluotot	19,5	18,6	4,8	19,0
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	23,7	22,5	5,3	22,8
Luottokanta yhteensä	80,2	77,0	4,2	78,6
Takauskanta	2,6	2,6	3,4	2,8
Talletukset				
Käyttely- ja maksuliiketalletukset	39,4	36,3	8,6	37,1
Sijoitustalletukset	17,9	17,5	1,9	17,7
Talletukset yhteensä	57,2	53,8	6,4	54,8

Luottokannan kasvu jatkui. Luottokanta kasvoi vuodessa 4,2 prosenttia ja tammi–kesäkuussa 2,0 prosenttia. Luottokanta ylitti katsauskaudella 80 miljardin euron tason ja oli kesäkuun lopussa 80,2 miljardia euroa. Nostettujen uusien yritysluottojen määrä kasvoi vertailukaudesta 4,7 prosenttia. Uusien asuntoluottojen määrä supistui vertailukauden poikkeuksellisen korkealta tasolta 4,1 prosenttia. Vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä OP Ryhmä sai merkittävästi tavanomaista enemmän uusia asiakkaita.

OP Ryhmä on tarjonnut asiakkailleen aktiivisesti mahdollisuutta hyödyntää erittäin matalaa korkotasoa ja suojautua korkojen nousulta. Asuntoluottoihin liittyvien korkosuojien myynti on kolminkertaistunut vertailukaudesta.

Talletuskanta kasvoi vuodessa 6,4 prosenttia ja tammi–kesäkuussa 4,4 prosenttia 57,2 miljardiin euroon. Sijoitustalletusten määrä kasvoi 1,9 prosenttia vuodessa. Käyttely- ja maksuliikettalletusten määrä kasvoi vuodessa 8,6 prosenttia.

OP Ryhmän Kiinteistökeskusten välittämien asuntokauppojen määrä kasvoi 5,3 prosenttia vertailukaudesta. OP Ryhmän asumisen palveluita on laajennettu ottamalla käyttöön uusi digitaalinen alusta (beta.opkoti.fi). Ensimmäisinä palveluina katsauskaudella julkaistiin Asunnon myyntiapu ja Palveluhaku. Asunnon myyntiapu auttaa asiakkaita myymään itse osakehuoneistonsa muun muassa antamalla arvion asunnon hinnasta. Palveluhaku tuo yhteen kodin palveluita, esimerkiksi siivouspalveluita, tarjoavat yritykset ja niitä tarvitsevat kotitaloudet.

OP Ryhmä sai tammi–kesäkuussa 72 000 uutta pankkiasiakasta, eli 7,3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin, jolloin vuoden toinen neljännes oli poikkeuksellisen hyvä. Pankkiasiakkaita oli 3,7 miljoonaa kesäkuun lopussa.

Pankkitoiminnan tulos

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja oli 338 miljoonaa euroa (283) eli 19,5 % suurempi kuin vertailukaudella. Tuotot kasvoivat 9,9 prosenttia ja kulut kasvoivat 5,6 prosenttia. Tuottojen kasvun seurauksena kulu–tuotto–suhde vahvistui ja oli 51,9 prosenttia (54,0). Arvonalentumisten määrä oli matalalla tasolla, 23 miljoonaa euroa (23), eli 0,06 (0,06) prosenttia luotto- ja takauskannasta.

Korkokate kasvoi 587 miljoonaan euroon (560). Kasvuun vaikuttivat luottokannan kasvu, luottokannan keskimääräisen marginaalitason nousu ja varainhankinnan kustannusten aleneminen.

Pankkitoiminnan nettopalkkiotuotot kasvoivat 5 miljoonaa euroa 323 miljoonaan euroon (318) maksuliikkeeseen ja asunnonvälitykseen liittyvien palkkioiden kasvettua. Tuotot kotitalouksien korkosuojista kasvoivat, mutta yritysten korkosuojaan liittyvät tuotot laskivat.

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä kasvoivat 52 miljoonaa euroa. Sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti korkojen muutoksista ja muista markkinamuutoksista aiheutunut positiivinen CVA-arvostus. CVA-arvostus oli 16 miljoonaa euroa positiivinen, kun se vertailukaudella oli 38 miljoonaa euroa negatiivinen.

Kulut kasvoivat 5,6 prosenttia ja olivat 486 miljoonaa euroa (461). Henkilöstökulut pienenevät 9 miljoonaa euroa 188 miljoonaan euroon (197). Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 13,7 prosenttia. ICT-kulujen kasvu oli 34 miljoonaa euroa. ICT-kuluja kasvattivat voimakkaat panostukset verkko- ja mobiiliasioinnin kehittämiseen sekä volyymien kasvu.

Vahinkovakuutus

- Tulos ennen veroja oli 107 miljoonaa euroa (120). Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 64 miljoonaa euroa (55). Tulos käyvin arvo-in ennen veroja oli 87 miljoonaa euroa (158).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 1,4 prosenttia (2,6). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo-in oli 78 miljoonaa euroa (-11).
- Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 92,5 prosenttia (88,2) ja operatiivinen liikekulusuhde 20,1 prosenttia (18,4). Yhdistetty kulusuhde oli 94,0 prosenttia (89,8). Alkuvuoden heikko vahinkokehitys heikensi yhdistettyjä kulusuhteita.
- Vahinkovakuutuksen perusjärjestelmän uudistus on aloitettu. Katsauskaudella otettiin käyttöön ensimmäinen täysin digitaalinen vahinkovakuutus tuote ja lanseerattiin uusi liikennevakuutus.

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. €	1–6/2017	1–6/2016	Muutos, %	1–12/2016
Vakuutusmaksutuotot	710	700	1,4	1420
Korvauskulut	459	440	4,3	883
Muut kulut	2	4	-34,8	3
Vakuutuskate	248	256	-3,0	534
Sijoitustoiminnan nettotuotot	64	55	16,9	97
Muut nettotuotot	-7	-15	-53,3	-33
Tuotot yhteensä	305	295	3,3	598
Henkilöstökulut	60	61	-1,1	115
Poistot ja arvonalentumiset	23	20	12,8	41
Liiketoiminnan muut kulut	114	93	22,7	196
Kulut yhteensä	197	174	13,2	352
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	1	1	5,4	2
Tulos ennen veroja	107	120	-11,2	244
Yhdistetty kulusuhde, %	94,0	89,8		89,1
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	92,5	88,2		87,6
Operatiivinen vahinkosuhde, %	72,4	69,8		69,1
Operatiivinen liikekulusuhde, %	20,1	18,4		18,5
Operatiivinen riskisuhde, %	66,0	63,9		63,3
Operatiivinen toimintakulusuhde,%	26,5	24,4		24,3
Solvenssisuhde (Solvenssi II), %*	162	158		143
Suurvahinkojen omalla vastuulla oleva korvausmeno	36	29		61
Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin kohdistuviin varauksiin (run off -tulos)	19	40		60

* siirtymäsäännökset huomioiden.

Henkilöasiakkaiden ja Baltian vakuutusmaksutuotot kasvoivat. Yritysassiakkaiden vakuutusmaksutuotot jäivät vertailukautta pienemmäksi. Lisääntynyt hintakilpailu erityisesti liikennevakuutuksessa ja yritysvakuutuksissa heijastui tuottojen kehitykseen niin henkilö- kuin yritysasiakkaissa. Vahinkokehitys oli selvästi vertailukautta heikompi, etenkin ensimmäisellä vuosineljänneksellä.

Maksutulon markkinaosuudella mitattuna OP Ryhmä on selvästi Suomen suurin vahinkovakuuttaja. OP Ryhmän markkinaosuus vahvistui edelleen vuonna 2016 ja oli toukokuussa julkaistujen tietojen mukaan 32,4 prosenttia.

Verko- ja mobiiliasioinnin kehittäminen niin vakuutus- kuin korvauspalvelussa on vahinkovakuutuksen keskeisiä painopisteitä. Uusien vahinkoapu.op.fi-sivuston ja OP-mobiiliin vahinkoilmoituspalvelun käyttö on ollut runsasta.

Henkilöasiakkaiden vahingoista lähes 70 prosenttia ilmoitetaan sähköisten kanavien kautta. Toukokuussa ryhmä julkaisi uuden, täysin digitaalisen vahinkovakuutuksen OP Nanon. Ensimmäisenä tuotteena lanseerattiin kotivakuutus.

Vahinkovakuutuksen tulos

Tulos ennen veroja oli 107 miljoonaa euroa (120). Vakuutuskate laski 3,0 prosenttia 248 miljoonaan euroon. Tuloslaskelmaan kirjatut sijoitusten nettotuotot kasvoivat 9 miljoonaa euroa. Tulos käyvin arvo-in ennen veroja oli 87 miljoonaa euroa (158).

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 92,5 prosenttia (88,2). Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä poistoja yrityskauppojen yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1-6/2017	1-6/2016	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	390	379	2,9
Yritysassiakkaat	290	293	-1,1
Baltia	30	28	7,5
Yhteensä	710	700	1,4

Korvauskulut kasvoivat 4,3 prosenttia. Uusista omaisuuden ja toiminnan suurvahingoista aiheutuva korvausmeno oli vertailukautta suurempi. Tammi-kesäkuussa kirjattiin 46 (38) uutta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 36 miljoonaa euroa (29). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos oli vertailukautta pienempi. Tammi-kesäkuussa eläkkeiden korvausvastuun muutos oli -7 miljoonaa euroa (11). Kesäkuun lopussa keskimääräinen diskonttokorko oli 1,82 prosenttia. Vuoden 2016 lopussa keskimääräinen diskonttokorko oli 1,97 prosenttia. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 26 miljoonaa euroa (27). Diskonttokoron muutos heikensi operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 3,6 prosenttiyksikköä (3,9).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin, ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta, paransivat vakuutusteknistä katetta 19 miljoonaa euroa (40). Operatiivinen vahinkosuhte oli 72,4 prosenttia (69,8). Operatiivinen riskisuhte ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 66,0 prosenttia (63,9).

Kulut kasvoivat 13,2 prosenttia ICT-kulujen kasvun sekä terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan laajentumisen johdosta ja olivat 23 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Operatiivinen liikekulusuhde oli 20,1 prosenttia (18,4). Operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 26,5 prosenttia (24,4).

Operatiivinen vakuutustekninen kate ja yhdistetty kulusuhde (CR)

	1-6/2017		1-6/2016	
	Kate milj. €	CR, %	Kate milj. €	CR, %
Henkilöasiakkaat	57	85,3	62	83,5
Yritysassiakkaat	-6	102,2	18	93,7
Baltia	2	91,8	-1	95,2
Yhteensä	53	92,5	82	88,2

Vakuutustekninen kannattavuus heikkeni erityisesti suurasiakkaissa, joissa vahinkokehitys oli vertailukautta heikompi.

Sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 78 miljoonaa euroa (-11). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma

%	30.6.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	73,3	76,6
Vaihtoehtoiset sijoitukset	0,9	0,8
Osakkeet	8,0	8,1
Pääomasijoitukset	2,5	2,9
Kiinteistöt	9,7	9,8
Rahamarkkinat	5,5	1,9
Yhteensä	100	100

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli raportointikauden lopussa 3 906 miljoonaa euroa (3 876). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 93 prosenttia (91) ja 63 prosenttia (62) sijoituksista oli vähintään A- -luokitelluissa saamisissa. Katsauskauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 5,3 (5,4).

Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,8 prosenttia (1,7).

Varallisuudenhoito

- Tulos ennen veroja oli 93 miljoonaa euroa (135). Tulos käyvin arvoin ennen veroja oli 76 miljoonaa euroa (156).
- Nettopalkkiotuotot kasvoivat 5,0 prosenttia vertailukaudesta hyvän nettomyynnin ja hallinnoitavien varojen hyvän arvonkehityksen seurauksena.
- Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot laskivat 65,8 prosenttia myyntivoittojen jäätyä vertailukaudesta ja lyhytaikaisten korkotäydennysten nettovaikutuksen kääntynyt negatiiviseksi.
- Hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi vuodessa 10,9 prosenttia yli 76 miljardiin euroon.
- Katsauskaudella jatkettiin sähköisen myynnin ja asioinnin kehittämistä. Sähköisten sopimusten osuus on jo lähes 50 prosenttia.

Varallisuudenhoidon avainlukuja

Milj. €	1-6/2017	1-6/2016	Muutos, %	1-12/2016
Nettopalkkiotuotot				
Rahastoista ja omaisuudenhoidosta	128	125	2,2	252
Henkivakuutuksesta	119	113	5,6	218
Kulut	75	74	1,0	139
Nettopalkkiotuotot yhteensä	172	164	5,0	330
Henkivakuutuksen riskiliikkeen nettotuotot	13	13	2,0	24
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot	26	76	-65,8	117
Muut tuotot	12	9	33,3	7
Tuotot yhteensä	223	262	-15,0	478
Henkilöstökulut	39	47	-17,0	89
Poistot ja arvonalentumiset	12	13	-2,5	25
Liiketoiminnan muut kulut	65	56	16,8	119
Kulut yhteensä	116	115	0,9	233
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	14	12	15,3	25
Tulos ennen veroja	93	135	-31,3	226
Mrd. €	30.6.2017	30.6.2016	Muutos, %	31.12.2016
Hallinnoitavat varat (brutto)				
Sijoitusrahastot	23,6	21,1	12,2	23,5
Instituutioasiakkaat	24,6	24,1	2,2	24,6
Private Banking	18,5	15,3	20,8	17,3
Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt	9,7	8,5	14,3	9,2
Hallinnoitavat varat (brutto) yhteensä	76,4	68,9	10,9	74,5
Milj. €	1-6/2017	1-6/2016	Muutos, %	1-12/2016
Nettomyynti				
Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaat	395	-28		327
Private Banking -asiakkaat	281	115		437
Instituutioasiakkaat	150	-111		434
Nettomyynti yhteensä	825	-23		1 198

Maailmantalouden kasvunäkymien parantuminen heijastui positiivisesti sijoitusmarkkinaan, minkä seurauksena varallisuudenhoidon tuotteiden kysyntä jatkoi kasvuaan ja kasvatti hallinnoitavien varojen arvoa. Nettomyynti oli 825 miljoonaa euroa (-23) ja hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi vuodessa 10,9 prosenttia 76,4 miljardiin euroon (74,5). Hallinnoitavat varat sisälsivät noin 14 miljardia euroa OP Ryhmään kuuluvien yritysten varoja.

OP Ryhmä on poistanut omistaja-asiakkailtaan pysyvästi rahastojen kaupankäyntikulua. Rahastoedut kiinnostavat asiakkaita, sillä OP-Rahastojen osuudenomistajien määrä kasvoi katsauskaudella lähes 35 000:lla. Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaiden kokonaismäärä kasvoi katsauskaudella noin

14 000:lla ja oli kesäkuun lopussa noin 779 000.

OP-Rahastojen riskikorjattu tuotto säilyi katsauskaudella hyvänä. OP-Rahastojen Morningstar-luokitus oli 3,1 (3,1). Morningstar valitsi OP-Suomi Plenyhtiöt -rahaston Suomen parhaaksi osakerahastoksi vuosittaisessa Morningstar Awards -tilaisuudessa.

Katsauskaudella jatkettiin varallisuudenhoidon sähköisen myynnin ja asioinnin kehittämistä. Sähköisten sopimusten osuus on jo lähes 50 prosenttia (48) varallisuudenhoidon sopimuksista. Sijoitusrahastotoimeksiannoista tehtiin 78 prosenttia (71) sähköisesti.

Varallisuudenhoidon tulos

Tulos ennen veroja pieni 93 miljoonaa euroon (135). Tulosheikennys johtui henkivakuutuksen laskeneista sijoitustoiminnan nettotuotoista. Myyntivoitot jäivät vertailukaudesta 36 miljoonaa euroa ja lyhytaikaisten korkotäydennysten nettovaikutus kääntyi negatiiviseksi. Tulos käyvin arvoon oli 76 miljoonaa euroa (156).

Nettopalkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta 5,0 prosenttia ja olivat 172 miljoonaa euroa (164). Nettopalkkiotuotot olivat 0,46 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Henkivakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoon oli 66 miljoonaa euroa (13). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos. Sijoitustase ei sisällä Suomi-yhtiöstä siirtyneitä ns. eriytettyjä taseita.

Kulut olivat vertailukauden tasolla henkilöstökulujen laskettua 8 miljoonaa euroa ja muihin liiketoimintakuluihin sisältyvien kehittämiskulujen kasvettua 5 miljoonaa euroa. Kulut olivat 0,30 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkotäydennyksillä ja korkojohdannaisilla. Lyhytaikaisten korkotäydennysten nettokasvu katsauskaudella oli 9 miljoonaa euroa (-5). Vakuutusvelan kertyneet korkotäydennykset (ilman eriytettyjä taseita) olivat katsauskauden lopussa 379 miljoonaa euroa (432). Korkotäydennyksistä 45 miljoonaa euroa (36) oli lyhytaikaisia, alle 12 kuukauden ajaksi tehtyjä korkotäydennyksiä.

Henkivakuutuksen sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta, vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia sekä eriytettyjä taseita oli 3 868 miljoonaa euroa (4 100). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 93 prosenttia (93). Katsauskauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 4,9 (4,9). Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten (ilman eriytettyjä taseita) keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,7 prosenttia (1,5).

Sijoituskannan jakauma

%	30.6.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	72,5	76,2
Vaihtoehtoiset sijoitukset	9,6	7,4
Osakkeet ja osakerahastot	6,2	6,3
Kiinteistöt	7,8	7,2
Rahamarkkinat	3,8	3,2
Yhteensä	100	100

Henkivakuutuksen eriytettyjen taseiden sijoitustoiminnan tuotto

Suomi-yhtiöstä vuosina 2015 ja 2016 siirretyistä vakuutuskaannoista muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty tase, joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli katsauskauden lopussa 965 miljoonaa euroa (1 066). Nettotuotto käyvin arvoon oli 16 miljoonaa euroa. Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase

%	30.6.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	74,8	81,1
Vaihtoehtoiset sijoitukset	8,4	7,7
Osakkeet ja osakerahastot	2,3	2,9
Kiinteistöt	7,3	6,7
Rahamarkkinat	7,1	1,6
Yhteensä	100	100

Yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli katsauskauden lopussa 2 764 miljoonaa euroa (3 049). Nettotuotto käyvin arvoon oli 42 miljoonaa euroa. Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetty tase

%	30.6.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	70,4	71,4
Vaihtoehtoiset sijoitukset	11,4	1,4
Osakkeet ja osakerahastot	2,2	2,4
Kiinteistöt	6,6	6,1
Rahamarkkinat	9,4	18,7
Yhteensä	100	100

Muu toiminta

Muu toiminta -segmentin avainlukuja

Milj. €	1–6/2017	1–6/2016	Muutos, %	1–12/2016
Korkokate	-45	-21		-61
Nettopalkkiotuotot	-28	-37	-24,5	-59
Sijoitustoiminnan nettotuotot	129	88	47,1	199
Liiketoiminnan muut tuotot	331	306	8,0	572
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	3	-1		-6
Tuotot yhteensä	391	336	16,3	646
Henkilöstökulut	106	91	16,6	180
Poistot ja arvonalentumiset	40	23	71,0	50
Liiketoiminnan muut kulut	200	145	37,3	321
Kulut yhteensä	345	260	33,0	552
Saamisten arvonalentumiset	0	0	99,8	0
Tulos ennen veroja	45	76	-40,7	95

Muu toiminta -segmentin tulos

Muu toiminta -segmentin tulos ennen veroja oli 45 miljoonaa euroa (76). Tulosta heikensivät korkokatteen ja nettopalkkiotuottojen supistuminen sekä kulujen kasvaminen. Tuotot yhteensä kasvoivat 16,3 prosenttia 391 miljoonaan euroon.

Muu toiminta -segmentin korkokate oli -45 miljoonaa euroa (-21). Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 47,1 prosenttia 129 miljoonaan euroon. Johdannaistoiminta laski korkokatetta ja kasvatti sijoitustoiminnan nettotuottoihin sisältyviä arvopaperikaupan nettotuottoja. OP Ryhmän kirjauskäytännön mukaisesti johdannaisinstrumenttien tuottoja sisältyy sekä korkokatteeseen että arvopaperikaupan nettotuottoihin. Tuottojen jakautuminen näiden tuloslaskelmaerien kesken saattaa vaihdella merkittävästi riippuen positionhoidossa kulloinkin käytettävistä johdannaisinstrumenteista. Lisäksi sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti myytävissä olevien varojen nettotuottojen kasvu 14 miljoonaa euroa. Nettopalkkiotuotot kasvoivat 9 miljoonaa euroa -28 miljoonaan euroon palkkiokulujen supistuttua.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 25 miljoonaa euroa 331 miljoonaan euroon OP Ryhmän sisäisten veloitusten kasvettua. Muu toiminta -segmentille kirjattiin kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia korkoaineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekantansa Netsille toisella vuosineljänneksellä. Muu toiminta -segmentille kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa 20 miljoonaa euroa. Kauppaan liittyviä ylimääräisiä poistoja kirjattiin 3 miljoonaa euroa ja muita kuluja 3 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kirjattiin Visa Inc:n Visa Europe Ltd:n ostosta kertaluonteista tuottoa 71 miljoonaa euroa liiketoiminnan muihin tuottoihin.

Muu toiminta -segmentin kulut kasvoivat 85 miljoonaa euroa 345 miljoonaan euroon kasvaneista kehittämispanostuksista johtuen.

OP Ryhmän senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan, TLTRO-II-varainhankinnan sekä katettujen joukkovelkakirjalainojen keskimarginaali oli kesäkuussa 22 korkopistettä (31). TLTRO-II-rahoituksen käyttö sekä korkeampaan kustannustasoon tehdyn varainhankinnan erääntyminen madaltavat tukkuvarainhankinnan kustannusta. Katetut joukkovelkakirjalainat raportoidaan osana Pankkitoiminta-segmenttiä.

OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP Ryhmän osavuositarkastukseen yhdistellään katsauskauden lopussa yhteensä 168 osuuspankkia (173), OP Osuuskunta -konserni ja OVY Vakuutus Oy.

Katsauskaudella osuuspankkien lukumäärää pienensivät osuuspankkien fuusiot.

Pielisen Osuuspankki sulautui Pohjois-Karjalan Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 31.3.2017.

Karjalan Osuuspankki sulautui Mynämäen-Nousiaisten Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 30.4.2017.

Vetelin Osuuspankki sulautui Kaustisen Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Perhonjokilaakson Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 31.5.2017.

Vetelin Ylipään Osuuspankki sulautui Halsuan Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Halsua-Ylipään Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 30.6.2017.

Oriveden Osuuspankki sulautui Mäntän Seudun Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Pohjois-Hämeen Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 30.6.2017.

Kuhmoisten Osuuspankki ja Järvi-Hämeen Osuuspankki ovat 16.3.2017 ja 15.3.2017 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Kuhmoisten Osuuspankki sulautuu Järvi-Hämeen Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 31.7.2017.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP Ryhmän palveluksessa oli katsauskauden lopussa 12 306 henkilöä (12 227). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 170 (12 271). Henkilöstön määrä kasvoi alkuvuonna uuden strategian mukaisten rekrytointien johdosta.

Katsauskauden aikana OP Ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 179 henkilöä (160). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 62,1 vuotta (61,7).

OP Ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen. OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahostosta.

Vuosille 2017–19 on vahvistettu uusi johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä. Lisäksi henkilöstölle suunnattu OP Ryhmän henkilöstörahoston palkitsemisjärjestelmä jatkuu vuoden ansaintajaksoin.

Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely. Palkitsemisjärjestelmä 2017–19 noudattelee edellisen kolmivuotisen ansaintajakson pääperiaatteita.

Pitkän aikavälin tavoitemittareiksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen ennen veroja, asiakaskokemuksen sekä digitaalisen asioinnin. Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahostossa.

OP Osuuskunnan hallinto

OP Ryhmän keskusyhteisön (OP Osuuskunta) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 21.3.2017.

Hallintoneuvostoon valittiin seuraavat erovuorossa olleet hallintoneuvoston jäsenet uudelleen kolmivuotiskaudeksi, joka päättyy vuonna 2020: terveyskeskuslääkäri Terttu Hällfors, toimitusjohtaja Timo Laine ja professori Jaakko Pehkonen.

Uusiksi hallintoneuvoston jäseniksi vuonna 2020 päättyväksi kolmivuotiskaudeksi valittiin koordinaattori Mervi Hinkkanen ja toimitusjohtaja Juha Luomala.

Hallintoneuvoston jäsenyydestä kesken kauden eroavien henkilöiden tilalle hallintoneuvostoon valittiin vuonna 2018 päättyväksi toimikaudeksi uusina jäseninä toimitusjohtaja Olli Koivula ja Senior Manager Anssi Mäkelä.

Lisäksi hallintoneuvostoon valittiin OP Ryhmän ulkopuolisina, uusina jäseninä varatuomari Tiina Bäckman, talousjohtaja Riitta Palomäki ja toimitusjohtaja Arto Ylimartimo. Heidän toimikautensa päättyy vuonna 2020. Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 36 jäsentä.

Järjestäytymiskokouksessaan hallintoneuvosto valitsi hallintoneuvoston puheenjohtajiston. Puheenjohtajaksi valittiin uudelleen kansantaloustieteen professori Jaakko Pehkonen ja varapuheenjohtajiksi markkinoinnin lehtori Mervi Väisänen ja toimitusjohtaja Olli Tarkkanen.

Puheenjohtajiston rinnalla hallintoneuvoston viidellä valiokunnalla on keskeinen rooli hallintoneuvoston työskentelyssä. Hallintoneuvoston työvaliokunnan, palkitsemisvaliokunnan ja keskusyhteisökonsernin nimitysvaliokunnan puheenjohtajana toimii hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimii professori Jarna Heinonen ja riskienhallintavalioikunnan puheenjohtajana insinööri Ola Eklund.

Osuuskunnan kokous päätti muuttaa osuuskunnan sääntöjä siten, että johtokunnan varajäsenyyksien poistetaan säännöistä. Päätöksellä ei ole vaikutuksia johtokunnan tämänhetkiseen kokoonpanoon.

Tilintarkastajaksi tilikaudeksi 2017 valittiin varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab. KPMG Oy Ab:n nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Raija-Leena Hankonen.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

OP Osuuskunta tytäryhtiöineen vastaa OP Ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista ja niihin liittyvistä määrittelyistä.

OP Ryhmän kehittämismenot olivat tammi–kesäkuussa 202 miljoonaa euroa (145). Niihin sisältyvät lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Kehittämismenoista 105 miljoonaa euroa (83) on aktivoitu.

Yksityiskohtaisempaa tietoa ryhmän investoinneista sisältyy tämän osavuositarkastuksen liiketoimintasegmentikohtaisiin osioihin sekä osioon ”OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet”.

Loppuvuoden näkymät

Sekä maailmantalous että euroalueen talous kehittyivät alkuvuonna myönteisesti. Myös Suomen talouden kasvu oli vahvaa ja laaja-alaista: vienti ja kotimarkkinat elpyivät, asuntomarkkinat piristyivät ja luottamus Suomen talouteen vahvistui. Suomen talouden myönteisen kehityksen arvioidaan jatkuvan myös loppuvuoden aikana. Poliittiset riskit ja epävarmuudet niin kotimaassa kuin vientimarkkinoillakin voivat realisoituessaan kuitenkin heikentää näkymiä. Uhan Suomen pitkän aikavälin talouden myönteiseen kehitykseen aiheuttavat monet rakenteelliset ongelmat, jotka odottavat edelleen ratkaisuaan.

Finanssiala on sopeutunut varsin hyvin uudenlaiseen matalien korkojen toimintaympäristöön. Matala markkinakorkotaso on hidastanut pankkien korkokatteiden kasvua ja heikentänyt vakuutusyhteisöjen korkosijoitusten tuottoja, mutta parantanut myös asiakkaiden luotonhoitokykyä. Arvonalentumiset ovat pysyneet matalalla tasolla huolimatta jo vuosia jatkuneesta hitaan kasvun vaiheesta. Finanssialan merkittävimmät strategiset riskit liittyvät tällä hetkellä asiakaskäyttäytymisen muuttumiseen, toimintaympäristön digitalisoitumiseen ja monimutkaistuvaan sääntelyyn. Toimialamurros uhkaa tulevina vuosina hidastaa kasvua ja rapauttaa tuottokertymää. Finanssialaa kohtaa lähivuosina voimakas uudistumisen tarve. Toimintaympäristön

muutokset korostavat pitkäjänteisen uudistumisen välttämättömyyttä sekä kannattavuuden ja vakavaraisuuden johtamisen merkitystä.

OP Ryhmän vuoden 2017 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan kasvavien kehittämiskulujen ja muiden strategian toteutuksesta aiheutuvien kulujen johdosta samantasoisiksi tai pienemmäksi kuin vuoden 2016 tulos. Toimintaympäristöön edelleen liittyvä epävarmuus voi aiheuttaa lyhyen aikavälin tulosvolatiliteettia, mikä vaikuttaa OP Ryhmän tuloksen ennustettavuuteen. Merkittävimmät loppuvuoden tuloksen epävarmuustekijät liittyvät korko- ja sijoitusympäristön muutoksiin, arvonalentumisiin sekä liiketoiminnan kasvuvauhtiin.

Kaikki tässä osavuositarkastuksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämän hetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Toteutuvat tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Tuloslaskelma

Milj. €	Liite	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Korkokate	3	272	261	530	528
Vakuutuskate	4	145	140	261	269
Nettopalkkiotuotot	5	220	213	458	437
Sijoitustoiminnan nettotuotot	6	113	96	235	182
Liiketoiminnan muut tuotot		35	83	69	94
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		10	2	12	4
Tuotot yhteensä		795	794	1 565	1 514
Henkilöstökulut		191	195	393	395
Poistot ja arvonalentumiset		53	38	95	75
Liiketoiminnan muut kulut		193	166	366	305
Kulut yhteensä		437	399	854	776
Saamisten arvonalentumiset	7	15	13	23	23
OP-bonukset omistaja-asiakkaille		55	52	106	100
Tulos ennen veroja		288	331	583	614
Tuloverot		50	68	106	122
Kauden tulos		238	263	477	493
Jakautuminen:					
Omistajille		237	262	476	491
Määräysvallattomille omistajille		1	1	1	1
Kauden tulos		238	263	477	493
Laaja tuloslaskelma					
Kauden tulos		238	263	477	493
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)		46	-78	62	-271
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käyvän arvon rahaston muutos					
Käypään arvoon arvostamisesta		5	39	-2	95
Rahavirran suojauksesta		-14	9	-24	25
Muuntoerot		0	0	0	0
Tuloverot					
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)		-9	16	-12	54
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käypään arvoon arvostamisesta		-1	-8	0	-19
Rahavirran suojauksesta		3	-2	5	-5
Kauden laaja tulos		268	239	505	372
Laajan tuloksen jakautuminen:					
Omistajille		260	228	485	344
Määräysvallattomille omistajille		7	11	20	28
Kauden laaja tulos		268	239	505	372

Tase

Milj. €	Lilite	30.6. 2017	31.12. 2016
Käteiset varat		10 770	9 471
Saamiset luottolaitoksilta		421	337
Kaupankäynnin rahoitusvarat		712	692
Johdannaissopimukset	10	3 705	4 732
Saamiset asiakkailta	12	80 201	78 604
Sijoitusomaisuus		23 182	25 105
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat		9 640	9 168
Osuudet osakkuusyrityksissä		179	91
Aineettomat hyödykkeet		1 516	1 474
Aineelliset hyödykkeet		879	871
Muut varat		2 891	2 992
Verosaamiset		190	210
Varat yhteensä		134 287	133 747
Velat luottolaitoksille		4 881	4 669
Johdannaissopimukset		3 597	4 044
Velat asiakkaille		61 405	60 077
Vakuutusvelka	13	10 326	10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	13	9 679	9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	14	27 564	28 287
Varaukset ja muut velat		3 714	4 226
Verovelat		893	894
Lisäosuudet		70	77
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 424	1 445
Velat yhteensä		123 554	123 509
Oma pääoma			
OP Ryhmän omistajien osuus			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		169	166
Tuotto-osuudet		2 778	2 719
Käyvän arvon rahasto	15	278	318
Muut rahastot		2 158	2 108
Kertyneet voittovarot		5 229	4 824
Määräysvallattomien omistajien osuus		122	102
Oma pääoma yhteensä		10 734	10 237
Velat ja oma pääoma yhteensä		134 287	133 747

Oman pääoman muutoslaskelma

Milj. €	Omistajille kuuluva oma pääoma					Määräysval-	Oma pääoma yhteensä
	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	lottomien omistajien osuus	
Oma pääoma 1.1.2016	2 656	242	2 085	4 271	9 254	70	9 324
Tilikauden laaja tulos		69		275	344	28	372
Kauden tulos				491	491	1	493
Muut laajan tuloksen erät		69		-217	-148	27	-121
Voitonjako				-68	-68		-68
Osuuspääoman muutos	19				19		19
Rahastosiirot			75	-75			
Muut				1	1	-10	-9
Oma pääoma 30.6.2016	2 674	311	2 159	4 404	9 549	88	9 637

Milj. €	Omistajille kuuluva oma pääoma					Määräysval-	Oma pääoma yhteensä
	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	lottomien omistajien osuus	
Oma pääoma 1.1.2017	2 885	318	2 108	4 824	10 135	102	10 237
Tilikauden laaja tulos		-25		525	500	20	520
Kauden tulos				476	476	1	477
Muut laajan tuloksen erät		-25		49	24	19	43
Voitonjako				-85	-85		-85
Osuuspääoman muutos	62				62		62
Osakkuusyhtiösiirrot		-15		15			
Rahastosiirot			50	-50			
Muut				0	0	0	0
Oma pääoma 30.6.2017	2 946	278	2 158	5 229	10 612	122	10 734

Rahavirtalaskelma

Miij. €	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Liiketoiminnan rahavirta		
Kauden tulos	477	493
Kauden tulokseen tehdyt oikaisut	1 227	1 323
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	48	-4 837
Saamiset luottolaitoksilta	16	105
Kaupankäynnin rahoitusvarat	53	-240
Johdannaissopimukset	-11	33
Saamiset asiakkailta	-1 631	-1 796
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	-301	125
Sijoitusomaisuus	1 644	-2 537
Muut varat	279	-527
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	123	-254
Velat luottolaitoksille	237	883
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	0
Johdannaissopimukset	-1	-38
Velat asiakkaille	1 328	-66
Vakuutusvelka	14	-929
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitus sopimuksista	-916	-211
Varaukset ja muut velat	-539	107
Maksetut tuloverot	-99	-154
Saadut osingot	73	55
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	1 849	-3 375
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset		0
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	49	5
Tytär- ja osakkuusyritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	-58	0
Tytär- ja osakkuusyritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä	2	
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-149	-119
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	3	10
B. Investointien rahavirta yhteensä	-152	-104
Rahoituksen rahavirta		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	0	-142
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	15 294	13 666
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-15 562	-13 610
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset	496	518
Osuus- ja osakepääoma, vähennykset	-440	-503
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot	-85	-69
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä	-298	-141
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)	1 400	-3 620
Rahavarat tilikauden alussa	9 571	8 708
Rahavarat tilikauden lopussa	10 971	5 088
Saadut korot	1 010	1 216
Maksetut korot	-515	-727
Rahavarat		
Käteiset varat	10 770	4 890
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	200	198
Yhteensä	10 971	5 088

Segmenttikohtaiset tiedot

Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan. Vakavaraisuuslaskennan mukaiset pääomavaateet on jaettu toimintasegmenteille. Pankkitoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 20 prosenttia (19). Vahinkovakuutustoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Solvenssisuhde (SII) on 120 prosenttia ja henkivakuutustoiminnassa 130 prosenttia. Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin.

	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuuden- hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Tulos tammi-kesäkuu 2017, milj. €						
Korkokate	587	-8	1	-45	-4	530
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-9	-7	1	15		
VakuutusKate		248	13		0	261
Nettopalkkiotuotot	323	-11	172	-28	1	458
Sijoitustoiminnan nettotuotot	14	64	26	129	2	235
Liiketoiminnan muut tuotot	14	9	5	331	-290	69
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	1	3	5	3	0	12
Tuotot yhteensä	938	305	223	391	-291	1 565
Henkilöstökulut	188	60	39	106	0	393
Poistot ja arvonalentumiset	21	23	12	40	0	95
Liiketoiminnan muut kulut	278	114	65	200	-291	366
Kulut yhteensä	486	197	116	345	-291	854
Saamisten arvonalentumiset	23	0		0	0	23
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	91	1	14		0	106
Tulos ennen veroja	338	107	93	45	0	583
	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuuden- hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Tulos tammi-kesäkuu 2016, milj. €						
Korkokate	560	-10	3	-21	-3	528
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-11	-8	3	17		
VakuutusKate		256	13		0	269
Nettopalkkiotuotot	318	-11	164	-37	2	437
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-38	55	76	88	2	182
Liiketoiminnan muut tuotot	12	4	5	306	-234	94
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	1	1	2	-1	0	4
Tuotot yhteensä	854	295	262	336	-233	1 514
Henkilöstökulut	197	61	47	91	0	395
Poistot ja arvonalentumiset	19	20	13	23	0	75
Liiketoiminnan muut kulut	244	93	56	145	-234	305
Kulut yhteensä	461	174	115	260	-234	776
Saamisten arvonalentumiset	23	0		0	0	23
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	87	1	12		0	100
Tulos ennen veroja	283	120	135	76	0	614

Tase 30.6.2017, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuuden- hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Käteiset varat	100	265	485	10 646	-726	10 770
Saamiset luottolaitoksilta	8 092	5	48	9 441	-17 165	421
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4			718	-2	712
Johdannaissopimukset	373	8	88	3 599	-363	3 705
Saamiset asiakkailta	81 026	0	0	330	-1 155	80 201
Sijoitusomaisuus	568	3 640	7 320	16 649	-4 994	23 182
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 647		-7	9 640
Osuudet osakkuusyhtiöissä	9	2	29	28	112	179
Aineettomat hyödykkeet	65	686	369	400	-3	1 516
Aineelliset hyödykkeet	460	43	27	361	-12	879
Muut varat	277	835	323	1 666	-210	2 891
Verosaamiset	90	21	21	41	18	190
Varat yhteensä	91 055	5 504	18 356	43 880	-24 509	134 287
Velat luottolaitoksille	8 934			12 311	-16 365	4 881
Johdannaissopimukset	202	20	43	3 696	-365	3 597
Velat asiakkaille	58 461		2	4 684	-1 741	61 405
Vakuutusvelka		3 245	7 081			10 326
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitus sopimuksista			9 679			9 679
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	11 079			17 314	-829	27 564
Varaukset ja muut velat	1 898	407	177	1 538	-307	3 714
Verovelat	358	93	72	347	24	893
Lisäosuudet	251				-180	70
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	82	135	245	1 415	-452	1 424
Velat yhteensä	81 264	3 901	17 298	41 306	-20 215	123 554
Oma pääoma						10 734

Tase 31.12.2016, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varallisuuden- hoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Käteiset varat	113	90	459	9 329	-520	9 471
Saamiset luottolaitoksilta	6 351	6	53	10 180	-16 253	337
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4		0	698	-2	692
Johdannaissopimukset	458	26	125	4 582	-459	4 732
Saamiset asiakkailta	79 144	0		683	-1 223	78 604
Sijoitusomaisuus	580	3 755	7 909	17 705	-4 843	25 105
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 168		0	9 168
Osuudet osakkuusyhtiöissä	10	2	28	27	25	91
Aineettomat hyödykkeet	62	689	374	353	-3	1 474
Aineelliset hyödykkeet	480	46	25	332	-12	871
Muut varat	292	708	336	2 104	-448	2 992
Verosaamiset	103	12	12	62	21	210
Varat yhteensä	87 588	5 334	18 490	46 054	-23 719	133 747
Velat luottolaitoksille	9 565			10 533	-15 428	4 669
Johdannaissopimukset	168	17	21	4 297	-460	4 044
Velat asiakkaille	54 693		3	6 815	-1 434	60 077
Vakuutusvelka		3 008	7 578			10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitus sopimuksista			9 205			9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	10 522			18 790	-1 026	28 287
Varaukset ja muut velat	1 856	553	285	2 095	-562	4 226
Verovelat	355	95	87	338	19	894
Lisäosuudet	253				-177	77
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	82	135	245	1 436	-452	1 445
Velat yhteensä	77 494	3 809	17 424	44 303	-19 520	123 509
Oma pääoma						10 237

Liitetaulukot

Liite 1	Laatimisperiaatteet
Liite 2	Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat
Liite 3	Korkokate
Liite 4	Vakuutuskate
Liite 5	Nettopalkkiotuotot
Liite 6	Sijoitustoiminnan nettotuotot
Liite 7	Saamisten arvonalentumiset
Liite 8	Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu
Liite 9	Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti
Liite 10	Johdannaissopimukset
Liite 11	Rahoitusvarat ja -velat, jotka vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely
Liite 12	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset
Liite 13	Vakuutustoiminnan velat
Liite 14	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
Liite 15	Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen
Liite 16	Annetut vakuudet
Liite 17	Taseen ulkopuoliset sitoumukset
Liite 18	Luottolaitosvakavaraisuus
Liite 19	Vastuut luottoluokittain
Liite 20	Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus
Liite 21	OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus
Liite 22	Lähipiiriliiketoimet

Liite 1 Laatimisperiaatteet

Osavuositarkastus on laadittu IAS 34 -standardin (Osavuositarkastukset) ja konsernin vuoden 2016 tilinpäätöksessä esitettyjen laatimisperiaatteiden mukaan.

Osavuositarkastus on tilintarkastamaton. Kaikki osavuositarkastuksen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summaluovasta.

Osavuositarkastus on julkaistu suomen, englannin ja ruotsin kielellä. Suomenkielinen osavuositarkastus on virallinen, jota käytetään, mikäli havaitaan ristiriitaisuutta kieliversioiden välillä.

Osuuspankkien tuottojen ja kulujen kohdistaminen segmenteille

Osuuspankkien tuotot ja kulut on esitetty aikaisemmin Pankkitoiminta-segmentissä. Vuoden 2017 alusta lähtien Osuuspankkien tuloserät on kohdistettu eri segmenteille. Kulut on jaettu aiheuttamisperiaatteella tai jakosäännöillä segmenteille. Erityisesti varallisuudenhoitosegmentille kohdistuu enemmän tuottoja ja kuluja kuin aikaisemmin. Aikaisemmin Pankkitoiminta-segmentissä esitetyt Osuuspankkien sijoitukset OP Osuuskunnan jäsenosuuksiin ja lisäosuuksiin on eliminoitu Muu toiminta -segmentissä. Osavuositarkastuksen vertailutiedot on oikaistu uuden esitystavan mukaisesti. Alla olevissa taulukoissa on esitetty tuloslaskelman ja taseen pääerien vertailutietoihin tehdyt muutokset.

Pankkitoiminta

Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty		Uusi		Aiemmin esitetty		Uusi	
	1.1.–30.6.2016	Muutos	1.1.–30.6.2016	1.1.–30.6.2016	Muutos	1.1.–30.6.2016	1.1.–30.6.2016	
Tuotot	941	-87	854	278	17	295	295	
Kulut	536	-75	461	160	14	174	174	
Tulos ennen veroja	295	-12	283	117	4	120	120	

Vahinkovakuutus

Tase	Aiemmin esitetty		Uusi		Aiemmin esitetty		Uusi	
	31.12.2016	Muutos	31.12.2016	31.12.2016	Muutos	31.12.2016	31.12.2016	
Varat	93 312	-5 723	87 588	5 331	2	5 334	5 334	
Velat	77 361	132	77 494	3 798	10	3 809	3 809	

Varallisuudenhoito

Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty		Uusi		Aiemmin esitetty		Uusi	
	1.1.–30.6.2016	Muutos	1.1.–30.6.2016	1.1.–30.6.2016	Muutos	1.1.–30.6.2016	1.1.–30.6.2016	
Tuotot	207	55	262	321	15	336	336	
Kulut	54	62	115	259	0	260	260	
Tulos ennen veroja	141	-6	135	62	14	76	76	

Muu toiminta

Tase	Aiemmin esitetty		Uusi		Aiemmin esitetty		Uusi	
	31.12.2016	Muutos	31.12.2016	31.12.2016	Muutos	31.12.2016	31.12.2016	
Varat	18 483	7	18 490	46 333	-279	46 054	46 054	
Velat	17 400	24	17 424	45 440	-1 137	44 303	44 303	

Konserniliiminoinnit

Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty		Uusi	
	1.1.–30.6.2016	Muutos	1.1.–30.6.2016	1.1.–30.6.2016
Tuotot	-233	0	-233	-233
Kulut	-234	0	-234	-234
Tulos ennen veroja	0	0	0	0

Tase	Aiemmin esitetty		Uusi	
	31.12.2016	Muutos	31.12.2016	31.12.2016
Varat	-29 712	5 993	-23 719	-23 719
Velat	-20 490	970	-19 520	-19 520

Uudet standardit ja tulkinnat

IFRS 9 Rahoitusinstrumentit:

OP Ryhmä soveltaa IFRS 9 -standardia ensimmäisen kerran 1.1.2018. Vertailulukuja ei oikaista.

Standardin soveltamisen määrällistä vaikutusta vuoden 2018 tilinpäätöksiin ei voida vielä luotettavasti arvioida, koska se riippuu silloin hallussa olevista rahoitusinstrumenttien määrästä, sen aikaisesta taloudellisesta tilanteesta sekä tehtävistä laskentaperiaatteiden valinnasta ja johdon harkinnasta. Uusi standardi edellyttää OP Ryhmän rahoitusinstrumenttien laskenta- ja seurantaprosessin läpikäyntiä. Niihin tehtävät muutokset eivät ole vielä valmiit. OP Ryhmä päivittää vuoden 2016 tilinpäätöksessä esitettyjä IFRS 9 -siirtymän vaikutuksia seuraavasti:

Luokittelu ja arvostaminen

Suurin osa OP Ryhmän lainoista ja saamistodistuksista pysyy nykyisissä jaksotettuun hankintamenuun tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavissa arvostusluokissa. Siten luokittelun muutokset tulevat olemaan vähäisiä eikä niillä ole merkittävää vaikutusta OP Ryhmän CET1-tunnuslukuun.

Suurimmat luokittelumuutokset tulevat kohdistumaan etenkin OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoitustoimintaan, oman pääoman ehtoihin instrumentteihin ja rahastosijoituksiin, joiden luokittelu muuttuu pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. Osaan näistä instrumenteista OP Ryhmä suunnittelee ns. overlay approachin käyttöönottoa, joka palauttaa näiden instrumenttien tulosvaikutukset nykyisen IAS 39:n mukaisiksi. Rahoitusvelkojen luokitteluun ei odoteta muutoksia.

Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan kaikista jaksotettuun hankintamenuun arvostettavista ja käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takauksopimuksista.

OP Ryhmän luottoriskimallit ja niihin liittyvien järjestelmien kehitystyöt ovat vielä käynnissä. Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla PDxLGDxEAD suurimmalle osalle portfolioista. Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan sopimuskohtaisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä. Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. lainanhoitajoustoista) ja ne huomioidaan pääosin luokittelumalleissa. Luottoluokitukset vaikuttavat koko voimassaoloajan PD-lukuun, jonka perusteella määrällinen muutos arvioidaan. Tämän lisäksi luottoriski on kasvanut merkittävästi, mikäli suoritus on eräntynyt yli 30 päivää. OP Ryhmä soveltaa luottoriskin merkittävän kasvun arvioinnissa IFRS 9:n sallimaa siirtymäsääntöä niille sopimuksille, joille ei ilman kohtuuttomia kustannuksia ja työmäärää saada laskettua alkuperäistä koko voimassaoloajan PD:tä. Maksukyvyttömyyden (default) määritelmässä käytetään yhtenäistä määritelmää vakavaraisuuslaskennan kanssa.

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. Makroekonomiset skenaariot ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Ryhmän taloudellisessa vuosisuunnittelussa.

IFRS 9:n mukaisen odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen arvioidaan kasvavan merkittävästi nykyisestä IAS 39:n mukaisesta tappiosta ja se vaihtelee portfolioittain. Varaus pienentää siirtymähetkellä omaa pääomaa. Odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen kasvulla ei alustavien arvioiden mukaan odoteta olevan merkittävää vaikutusta OP Ryhmän CET1-tunnuslukuun, koska IFRS 9:n mukaisen odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen ei odoteta ylittävän vakavaraisuudessa laskettua odotettua tappiota ja käytettyjen lattiatasojen vaikutusta. Myös valmisteilla oleva Euroopan komission muutosehdotus CET1-tunnusluvun laskentaan, jossa IFRS 9:n arvonalentumislaskennan vaikutukset huomioitaisiin vaiheittain viiden vuoden aikana, tulee toteutuessaan lieventämään vakavaraisuusvaikutuksia.

Suojauslaskenta

OP Ryhmä tulee portfoliosuojauksen osalta jatkamaan IAS 39:n mukaista suojuslaskentaa. Muilta osin päätöstä siirtymisestä IFRS 9:n mukaiseen suojuslaskentaan ei ole vielä tehty.

IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista:

IFRS 15 -standardi Myyntituotot asiakassopimuksista (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) korvaa nykyiset IAS 11 - ja IAS 18 -standardit. Uusi standardi ei vaikuta rahoitusinstrumenttien tai vakuutusten tuloutukseen ja koskee lähinnä erilaisia palkkiotuottoja OP Ryhmässä. Tämänhetkisen arvion perusteella OP Ryhmä siirtyy noudattamaan IFRS 15 -standardia kertyneen vaikutuksen menetelmällä, eikä vertailukautta oikaista, mutta oma pääoma oikaistaan 1.1.2018. Lisäksi esitetään IFRS 15 -standardin soveltamisesta kunkin tilinpäätöksen erään vaikuttaneet määrät. Siirtymämenetelmä varmistuu lopullisen vaikuttavuusarvion valmistuttua. IFRS 15 -standardi koskee OP Ryhmässä pääosin Varallisuudenhoito-segmentin palkkioita ja Pankkitoiminta-segmentin efektiivisen koron laskentaan kuuluvia palkkioita. Varallisuudenhoidon hallinnointipalkkioiden tai tuottoerusteisten palkkioiden tuloutusajankohtaan ei odoteta muutoksia verrattuna nykyiseen käytäntöön. Varallisuudenhoidon ja pankkitoiminnan asiakkaille tarjottujen erilaisten palveluiden yhdistelmät sekä OP-bonukset ovat vielä tarkemman selvityksen kohteena. IFRS 15 -standardiin siirtymällä ei ole merkittävää taloudellista vaikutusta.

Liite 2 Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat

	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Oman pääoman tuotto (ROE), %	9,2	10,4
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	9,7	7,9
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,72	0,79
Kulujen osuus tuotoista, %	55	51
Henkilöstö keskimäärin	12 170	12 258

VAIHTOEHTOISET TUNNUSLUVUT

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) uudet ohjeet vaihtoehtoisista tunnusluvuista tulivat voimaan 3.7.2016. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja esitetään kuvaamaan liiketoiminnan taloudellista kehitystä ja parantamaan vertailukelpoisuutta eri raportointikausien välillä. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja ei tulisi pitää korvaavina mittareina verrattuna IFRS-tilinpäätösnormistossa määritellyihin tunnuslukuihin.

Käytettyjen vaihtoehtoisten tunnuslukujen laskentakaavat on esitetty alla ja ne vastaavat sisällöltään aikaisemmin esitettyjä tunnuslukuja.

Oman pääoman tuotto (ROE), %	<u>Tilikauden tulos</u> Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)	x 100
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	<u>Tilikauden laaja tulos</u> Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)	x 100
Koko pääoman tuotto (ROA), %	<u>Tilikauden tulos</u> Taseen loppusumma keskimäärin (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)	x 100
Kulujen osuus tuotoista, %	<u>Kulut yhteensä</u> Tuotot yhteensä	x 100
Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %	<u>Saamisten arvonalentumiset x (tilikauden päivät/katsauskauden päivät)</u> Luotto- ja takauskanta katsauskauden lopussa	x 100
Vahinkovakuutuksen tunnusluvut:		
Vahinkosuhte (Ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset ja korvausten hoitokulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Liikekulusuhde, %	<u>Liikekulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Riskisuhte (Ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Yhdistetty kulusuhde (Ilman perustekorkokulua), %	Vahinkosuhte + liikekulusuhde Riskisuhte + toimintakulusuhde	
Toimintakulusuhde, %	<u>Liikekulut ja korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Operatiivinen vahinkosuhte, %	<u>Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset</u> Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)	x 100
Operatiivinen liikekulusuhde, %	<u>Liikekulut</u> Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)	x 100
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	Operatiivinen vahinkosuhte + operatiivinen liikekulusuhde Operatiivinen riskisuhte + operatiivinen toimintakulusuhde	
Operatiivinen riskisuhte (Ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset</u> Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset	x 100
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	<u>Liikekulut ja korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset	x 100

ERILLISLASKENTAAN PERUSTUVAT TUNNUSLUVUT

Vakavaraisuussuhde, %	Omat varat yhteensä Kokonaisriski	x 100
Tier 1 –vakavaraisuussuhde, %	Ensisijainen pääoma (Tier 1) Kokonaisriski	x 100
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %	Ydinpääoma (CET 1) Kokonaisriski	x 100
Solvenssisuhde, %	Omat varat Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)	x 100
Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %	Ensisijainen pääoma (T1) Vastuiden määrä	x 100
Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %	Likvidit varat Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisäänvirtaukset stressitilanteessa	x 100
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annettun lain mukainen vakavaraisuussuhde	Ryhmittymän omat varat yhteensä Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	x 100
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %	Tulos + asiakasbonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva) Keskimääräinen taloudellinen pääomavaade	x 100

VAHINKOVAKUUTUKSEN OPERATIIVINEN TULOS

Milj. €	1–6/ 2017	1–6/ 2016	Muutos %	1–12/ 2016
Vakuutusmaksutuotot	709	699	1,4	1 418
Korvauskulut	-513	-488	5,2	-979
Liikekulut	-142	-129	10,3	-263
Aineettomien poisto-oikaisu	-11	-11	0,0	-21
Vakuustekninen kate	43	71	-40,4	154
Sijoitustuotot ja -kulut	64	55	16,9	97
Muut tuotot ja kulut	1	-6		-8
Tulos ennen veroja	107	120	-11,2	244
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-20	38		68
Tulos ennen veroja käyvin arvoin	87	158	-45,0	311

Vahinkovakuutuksen tunnuslukujen laskennassa käytetään vahinkovakuutusyhtiöiden toimintokohtaisia kuluja, joita ei esitetä samalla periaatteella konsernin tuloslaskelmassa.

Liite 3 Korkokate

Milj. €	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Korkotuotot				
Saamiset luottolaitoksilta	7	2	13	3
Saamiset asiakkailta				
Lainat	293	297	582	596
Rahoitusleasingsaamiset	4	3	8	7
Arvoltaan alentuneet lainat ja muut sitoumukset	1	1	1	2
Saamistodistukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	2	3	4	5
Myytavissä olevat	26	32	53	65
Eräpäivään asti pidettävät	0	1	1	1
Lainat ja saamiset	0	0	1	1
Johdannaissopimukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	184	235	371	500
Käyvän arvon suojaus	-29	-33	-59	-64
Rahavirran suojaus	9	10	18	19
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	-1	0	-1	1
Muut	5	2	6	3
Yhteensä	502	551	999	1 138
Korkokulut				
Velat luottolaitoksille	15	6	28	12
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjatut rahoitusvelat	0	0	0	0
Velat asiakkaille	19	24	38	52
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	75	67	150	144
Velat, joilla on huonompi etuoikeus				
Pääomalainat	1	1	1	3
Muut	11	11	22	22
Johdannaissopimukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	154	211	321	444
Käyvän arvon suojaus	-32	-33	-66	-71
Muut	-15		-32	
Muut	3	2	6	3
Yhteensä	230	290	469	610
Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	271	261	530	529
Suojaavat johdannaiset	-69	-17	-80	-25
Suojauskohteiden arvonmuutokset	70	17	80	25
Korkokate	272	261	530	528

Liite 4 Vakuutuskate

Milj. €	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Vahinkovakuutusmaksutuotot, netto				
Vakuutusmaksutulo	306	298	921	915
Jälleenvakuuttajien osuus	5	3	-5	-6
Vakuutusmaksuvastuun muutos	45	49	-221	-220
Jälleenvakuuttajien osuus	3	2	14	11
Yhteensä	360	352	710	700
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto				
Maksetut korvaukset	-214	-231	-447	-445
Jälleenvakuuttajien osuus	2	10	4	14
Korvausvastuun muutos	-9	17	-23	1
Jälleenvakuuttajien osuus	-1	-14	8	-10
Yhteensä	-221	-218	-459	-440
Vahinkovakuutuksen muut erät	-1	-2	-2	-4
Henkivakuutuksen riskiliike	8	7	13	13
Vakuutuskate yhteensä	145	140	261	269

Liite 5 Nettopalkkiotuotot

Milj. €	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Palkkiotuotot				
Luotonanto	50	54	102	105
Talletukset	1	1	2	3
Maksuliike	67	67	132	129
Arvopapereiden välitys	5	4	10	7
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	4	3	6	5
Rahastot	37	35	73	69
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	18	18	37	39
Takaukset	5	5	10	10
Asunnonvälitys	19	18	36	34
Vakuutusten välitys	10	10	39	36
Henkivakuutuksen kuorimitustulo	24	24	48	50
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus	16	15	33	30
Muut	6	5	12	10
Yhteensä	262	260	540	528
Palkkiokulut				
Maksuliike	15	19	29	36
Arvopapereiden välitys	2	4	6	9
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	1	1	1	1
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	3	4	7	8
Vakuutustoiminta	12	10	22	20
Muut	9	9	17	17
Yhteensä	42	47	82	91
Nettopalkkiotuotot yhteensä	220	213	458	437

Liite 6 Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. €	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Myytavissä olevien varojen nettotuotot				
Saamistodistukset	8	80	41	114
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	2	21	39	28
Osingot ja voitto-osuudet	28	23	67	50
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-8	-22	-15	-35
Yhteensä	30	102	133	157
Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavien nettotuotot				
Vakuutustoiminta				
Saamistodistukset	-6	21	-20	46
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	2	4	7	3
Johdannaiset	13	27	-11	175
Pankkitoiminta ja Muu toiminta				
Arvopaperikauppa	54	11	98	17
Valuuttatoiminta	13	15	24	24
Sijoituskiinteistöt	5	13	11	16
Muut	1	1	2	1
Yhteensä	82	91	110	282
Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavien nettotuotot				
Lainat ja muut saamiset	3	1	6	3
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	0	0	0	-1
Yhteensä	3	2	6	3
Henkivakuutuserät				
Korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille	-22	-24	-45	-47
Korkotäydennysten muutos	59	11	69	-48
Muut vakuutustekniset erät	-30	-78	-21	-146
Yhteensä	6	-90	2	-242
Vahinkovakuutuserät				
Diskonnttauksen purkautuminen	-8	-9	-17	-18
Yhteensä	-8	-9	-17	-18
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	113	96	235	182

Liite 7 Saamisten arvonalentumiset

Milj. €	4-6/ 2017	4-6/ 2016	1-6/ 2017	1-6/ 2016
Luotto- tai takaustappioina poistetut saamiset	30	48	39	59
Palautukset poistetuista saamisista	-3	-6	-5	-9
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäys	19	17	32	35
Saamiskohtaisten arvonalentumisten vähennys	-33	-55	-45	-68
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset	2	8	2	5
Saamisten arvonalentumiset yhteensä	15	13	23	23

Liite 8 Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Myytavissä olevat	Suojaavat Johdannaiset	Yhteensä
Käteiset varat	10 770					10 770
Saamiset luottolaitoksilta	421					421
Johdannaissopimukset			3 355		350	3 705
Saamiset asiakkailta	80 201					80 201
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 640			9 640
Saamistodistukset		43	3 955	16 505		20 503
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			409	1 929		2 338
Muut rahoitusvarat	2 980					2 980
Rahoitusvarat	94 372	43	17 359	18 435	350	130 559
Muut kuin rahoitusinstrumentit						3 729
Yhteensä 30.6.2017	94 372	43	17 359	18 435	350	134 287

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Myytavissä olevat	Suojaavat Johdannaiset	Yhteensä
Käteiset varat	9 471					9 471
Saamiset luottolaitoksilta	337					337
Johdannaissopimukset			4 112		620	4 732
Saamiset asiakkailta	78 604					78 604
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 168			9 168
Saamistodistukset		92	4 318	17 541		21 951
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			550	2 245		2 794
Muut rahoitusvarat	3 093					3 093
Rahoitusvarat	91 505	92	18 147	19 786	620	130 150
Muut kuin rahoitusinstrumentit						3 597
Yhteensä 31.12.2016	91 505	92	18 147	19 786	620	133 747

* Taseen erä "Sijoitusomaisuus" sisältää vahinko- ja henkivakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat saamistodistukset ja oman pääoman ehtoiset instrumentit.

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti		Suojaavat	Yhteensä
	kirjattavat	Muut velat	Johdannaiset	
Velat luottolaitoksille		4 881		4 881
Johdannaissopimukset	3 137		460	3 597
Velat asiakkaille		61 405		61 405
Vakuutusvelka		10 326		10 326
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9 679			9 679
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		27 564		27 564
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 424		1 424
Muut rahoitusvelat		2 826		2 826
Rahoitusvelat	12 816	108 426	460	121 702
Muut kuin rahoitusvelat				1 851
Yhteensä 30.6.2017	12 816	108 426	460	123 554

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti		Suojaavat	Yhteensä
	kirjattavat	Muut velat	Johdannaiset	
Velat luottolaitoksille		4 669		4 669
Johdannaissopimukset	3 691		353	4 044
Velat asiakkaille		60 077		60 077
Vakuutusvelka		10 586		10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9 205			9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		28 287		28 287
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 445		1 445
Muut rahoitusvelat	0	3 324		3 324
Rahoitusvelat	12 896	108 388	353	121 637
Muut kuin rahoitusvelat				1 872
Yhteensä 31.12.2016	12 896	108 388	353	123 509

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenoon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo kesäkuun lopussa oli 435 miljoonaa euroa (545) kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenoon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

Liite 9 Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot 30.6.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	330	53	26	409
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	3 108	296	551	3 955
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 859	2 781		9 640
Johdannaissopimukset	2	3 563	140	3 705
Myytävissä olevat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	686	596	647	1 929
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	13 542	2 604	359	16 505
Yhteensä	24 527	9 893	1 723	36 144

Varojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	442	82	26	550
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	3 489	712	117	4 318
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 591	2 577		9 168
Johdannaissopimukset	6	4 566	160	4 732
Myytävissä olevat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	900	564	780	2 245
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	13 130	4 042	369	17 541
Yhteensä	24 559	12 543	1 452	38 553

Velkojen käyvät arvot 30.6.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 887	2 792		9 679
Johdannaissopimukset	5	3 500	92	3 597
Yhteensä	6 892	6 292	92	13 276

Velkojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 618	2 587		9 205
Muut		0		0
Johdannaissopimukset	10	3 926	107	4 044
Yhteensä	6 628	6 514	107	13 249

Taso 1: Noteeratut markkinahinnat

Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat pörssissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta, tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu suurin osa OP Yrityspankki -konsernin OTC-johdannaisista sekä yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten noteeratut velkapaperit, joita ei ole luokiteltu tasolle 1.

Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tasolle 3 luokitellaan velkapapereita, joille noteerauksia on markkinoilla arvostuspäivänä vain vähän tai ei ollenkaan. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisimmat OTC-johdannaiset sekä sellaiset pitkän maturiteetin johdannaiset, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan, tietyt private equity-sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Myytävikissä olevat	Varat yhteensä
Rahoitusvarat, milj. €				
Avaava tase 1.1.2017	142	160	1 149	1 452
Tuloslaskelman nettotuotot	11	-20	0	-10
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			-43	-43
Hankinnat	21		70	91
Myynnit	-1		-78	-80
Lyhennykset	-60		-8	-69
Siirrot tasoon 3	467		85	552
Siirrot tasosta 3	-2		-169	-171
Päättävä tase 30.6.2017	578	140	1 006	1 723

		Johdannais-sopimukset	Velat yhteensä
Rahoitusvelat, milj. €			
Avaava tase 1.1.2017		107	107
Tuloslaskelman nettotuotot		-15	-15
Päättävä tase 30.6.2017		92	92

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 30.6.2017	Korkokate	Sijoitus-toiminnan nettotuotot	Laaja tuloslaskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot kauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Milj. €				
Realisoituneet nettotuotot	11			11
Realisoitumattomat nettotuotot	-5	0	-43	-49
Nettotuotot kaudelta	6	0	-43	-37

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tulosvaikutusta avoimesta markkinariskistä ei synny. Tason 3 johdannaiset liittyvät OP Yrityspankin liikkeeseen laskemiin strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisten arvonkehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonmuutosta ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa. Lisäksi tasolle 3 on luokiteltu pitkän maturiteetin johdannaisia, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan.

Arvostustekijöiden muutokset

Arvostusmenetelmissä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2017 aikana.

Liite 10 Johdannaissopimukset

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5v	>5v		Varat	Velat
30.6.2017, milj. €						
Korkojohdannaiset, josta	33 099	74 685	67 095	174 880	3 423	3 062
Keskusvastapuoliselvitetävät	6 963	38 486	35 346	80 795	999	1 189
Valuuttajohdannaiset	32 550	10 507	3 023	46 081	1 176	1 619
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	5	1		6	1	
Luottojohdannaiset	22	192	14	228	7	6
Muut johdannaiset	353	446	2	801	67	24
Johdannaiset yhteensä	66 030	85 832	70 135	221 996	4 674	4 713

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5v	>5v		Varat	Velat
31.12.2016, milj. €						
Korkojohdannaiset, josta	38 219	77 514	60 823	176 557	4 129	3 632
Keskusvastapuoliselvitetävät	7 919	33 999	30 761	72 679	1 186	1 335
Valuuttajohdannaiset	29 515	11 606	3 644	44 765	1 688	1 676
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	15	6		21	1	0
Luottojohdannaiset	19	397	13	429	11	8
Muut johdannaiset	275	552	2	829	64	23
Johdannaiset yhteensä	68 043	90 075	64 482	222 601	5 892	5 340

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselvityksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on netotettu taseessa.

Liite 11 Rahoitusvarat ja -velat, jotka vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Rahoitusvarat

30.6.2017, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa						Nettomäärä
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleis-sopimukset***	Saadut vakuudet		
Johdannaiset	4 675	-970	3 705	-2 084	-661	960	

31.12.2016, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa						Nettomäärä
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleis-sopimukset***	Saadut vakuudet		
Johdannaiset	5 883	-1 151	4 732	-2 418	-1 177	1 138	

Rahoitusvelat

30.6.2017, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa						Nettomäärä
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleis-sopimukset***	Annetut vakuudet		
Johdannaiset	5 414	-1 161	4 253	-2 084	-1 053	1 117	

31.12.2016, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa						Nettomäärä
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleis-sopimukset***	Annetut vakuudet		
Johdannaiset	5 350	-1 307	4 044	-2 418	-1 139	486	

* Mukaan lukien käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yhteensä -189 (-147) miljoonaa euroa.

** Käyvät arvot ilman kertyneitä korkoja.

*** Käytäntönä on solmia johdannaisyleissopimukset kaikkien johdannaistapuolien kanssa.

OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys

Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n kanssa EMIR-asetuksen (EU 648/2012) mukaisesti. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käypien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään nettona taseessa.

Muut kahdenvälisesti selvittävät OTC-johdannaiset

Konsernin ja muiden asiakkaiden välisiin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, konsernin omaa tai Finanssialan Keskusliiton johdannaisyleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Liite 12 Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

30.6.2017, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvonalennukset	Saamisryhmäkohtaiset arvonalennukset	Tase-arvo
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta						
Saamiset luottolaitoksilta	422		422		1	421
Saamiset asiakkailta, josta	78 763	633	79 396	432	66	78 899
pankkitakaussaamiset	3	8	11	8	1	2
Rahoitusleasing	1 302		1 302			1 302
Yhteensä	80 488	633	81 121	432	67	80 622
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sektoreittain						
Yritykset	28 327	452	28 779	338	36	28 405
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 148	0	1 148	0	2	1 146
Kotitaloudet	49 360	175	49 535	91	28	49 416
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	781	6	787	3	1	783
Julkisyhteisöt	872		872		0	872
Yhteensä	80 488	633	81 121	432	67	80 622

31.12.2016, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvonalennukset	Saamisryhmäkohtaiset arvonalennukset	Tase-arvo
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta						
Saamiset luottolaitoksilta	339		339		2	337
Saamiset asiakkailta, josta	77 204	640	77 844	445	63	77 337
pankkitakaussaamiset	2	9	11	9	1	2
Rahoitusleasing	1 268		1 268			1 268
Yhteensä	78 810	640	79 450	445	64	78 941
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sektoreittain						
Yritykset	27 280	461	27 741	349	32	27 360
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 035	0	1 035	0	3	1 032
Kotitaloudet	48 921	173	49 094	92	29	48 973
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	758	6	765	4	1	760
Julkisyhteisöt	816		816		0	816
Yhteensä	78 810	640	79 450	445	64	78 941

	Terveet ("performing") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestä- mättömät ("non-per- forming") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Ongelmasaamiset ja lainanhoitajoukot 30.6.2017, milj. €					
Yli 90 pv erääntyneet saamiset		620	620	232	388
Todennäköisesti maksamatta jäävät		533	533	150	383
Lainanhoitajoukot	1 829	319	2 148	50	2 098
Yhteensä	1 829	1 472	3 301	432	2 869

	Terveet ("performing") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestä- mättömät ("non-per- forming") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Ongelmasaamiset ja lainanhoitajoukot 31.12.2016, milj. €					
Yli 90 pv erääntyneet saamiset		578	578	222	356
Todennäköisesti maksamatta jäävät		508	508	173	335
Lainanhoitajoukot	1 711	279	1 990	50	1 940
Yhteensä	1 711	1 364	3 076	445	2 631

Tunnusluku, %

	30.6.2017	31.12.2016
Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	13,1 %	14,5 %

Yli 90 pv erääntyneenä saamisena raportoidaan jäljellä oleva pääoma sellaisesta saamisesta, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Todennäköisesti maksamatta jäävinä sopimuksina raportoidaan heikoimpien luottoluokkien (henkilöasiakkailta F ja muilla 11–12) sopimukset. Lainanhoitajoukoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukykyvyydestä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehdot on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk.

Liite 13 Vakuutustoiminnan velat

Milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Korvausvastuu		
Eläemuotoinen korvausvastuu	1 450	1 434
Muu korvausvastuu	1 020	988
Korkotäydennys (vastuuvelan suojien arvo)	-24	8
Yhteensä	2 446	2 430
Vakuutusmaksuvastuu	799	578
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista		
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	8 326	7 918
Sijoitussopimukset	1 353	1 287
Yhteensä	9 679	9 205
Henkivakuutuksen vakuutusvelka	7 081	7 578
Yhteensä	20 005	19 791

Liite 14 Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat	9 737	10 922
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	9 916	9 277
Sijoitus- ja yritystodistukset sekä ECP:t	7 912	8 088
Yhteensä	27 564	28 287

Liite 15 Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

Myytävissä olevat rahoitusvarat

Milj. €	Saamis- todistukset	Oman pääoman ehtoiset Instrumentit	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	105	172	41	318
Käyvän arvon muutokset	15	7	-6	16
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-14	-42		-57
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonlennukset	0	8		8
Siirrot korkokatteeseen			-18	-18
Laskennalliset verot	0	5	5	10
Päättävä tase 30.6.2017	106	150	22	278

Myytävissä olevat rahoitusvarat

Milj. €	Saamis- todistukset	Oman pääoman ehtoiset Instrumentit	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Avaava tase 1.1.2016	31	142	69	242
Käyvän arvon muutokset	108	-18	44	135
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-12	-42		-54
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonlennukset		25		25
Siirrot korkokatteeseen			-20	-20
Laskennalliset verot	-19	7	-5	-17
Päättävä tase 30.6.2016	108	114	89	311

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 347 miljoonaa euroa (388) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 69 miljoonaa euroa (77). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 278 miljoonaa euroa (217) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 30 miljoonaa euroa (39).

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen, myyntitappioiden ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Liite 16 Annetut vakuudet

Milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	115	1
Luotot (covered bondien vakuutena)	11 944	10 407
Muut	5 831	4 973
Annetut vakuudet yhteensä*	17 891	15 381
Vakuudelliset johdannaisvelat	1 238	1 351
Vakuudelliset muut velat	4 159	3 443
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	9 916	9 277
Yhteensä	15 313	14 071

* Lisäksi keskuspankkiin on pantattu 6,0 miljardin euron kirjanpitoarvosta joukkovelkakirjalainoja, joista 1,5 miljardia euroa on päivän sisäisen limiitin vakuutena. Joukkovelkakirjalainat ovat nostettavissa ilman keskuspankin ennakkolupaa, joten niitä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Liite 17 Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Takaukset	642	836
Takuuvastuut	2 005	1 921
Luottolupaukset	11 973	11 049
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	403	358
Muut*	962	966
Yhteensä	15 986	15 129

* Josta vahinkovakuutustoiminnan sitoumukset pääomarahastoihin 184 miljoonaa euroa (156).

Liite 18 Luottolaitosvakavaraisuus

Luottolaitosvakavaraisuus on esitetty OP Yhteenliittymästä EU:n vakavaraisuusasetuksen (EU 575/2013) (CRR) mukaisesti.

Omat varat, milj. €	30.6.2017	31.12.2016
OP Ryhmän oma pääoma	10 734	10 237
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	-170	-168
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-22	-41
Lisäosuuspääomat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä		77
Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä	10 542	10 105
Aineettomat hyödykkeet	-668	-620
Eläkevastuun ylikate ja arvostusoikaisut	-39	-64
Takaisinmaksettavat osuuspääomat		-156
Ennakoitu voitonjako	-44	-83
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-311	-309
Ydinpääoma (CET1)	9 479	8 872
Pääomalainat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	81	81
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	81	81
Ensisijainen pääoma (T1)	9 561	8 954
Debentuurilainat	1 193	1 239
Toissijainen pääoma (T2)	1 193	1 239
Omat varat yhteensä	10 753	10 192

Ydinpääomasta (CET1) on vähennetty varovaisen arvostamisen oikaisu 25 (36) miljoonaa euroa.

Ydinpääomasta on vähennetty valvojan luvan mukaisesti asiakkaille palautetut irtisanotut lisäosuudet 70 miljoonaa euroa. Vertailukaudella ydinpääomasta on vähennetty valvojalta saadun osuuspääomien palautusluvan mukainen määrä 156 miljoonaa euroa. Lisäosuuspääomiin ja pääomalainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä.

Kokonaisriski, milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Luotto- ja vastapuolriski	39 169	38 853
Standardimenetelmä (SA)	3 180	3 233
Valtio- ja keskuspankkivastuut	36	39
Luottolaitosvastuut	13	36
Yritysvastuut	1 740	1 812
Vähittäisvastuut	1 062	1 039
Muut *	327	307
Sisäisten luottoluokituksen menetelmä (IRB)	35 990	35 620
Luottolaitosvastuut	1 016	1 143
Yritysvastuut	21 791	20 913
Vähittäisvastuut	4 840	4 698
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset **	7 254	7 605
Muut	1 089	1 261
Markkina- ja selvitysrisi, standardimenetelmä	1 884	1 329
Operatiivinen riski, standardimenetelmä	3 958	3 666
Vastuun arvonolaisu (CVA)	225	253
Kokonaisriski yhteensä	45 236	44 101
EKP:n päätöksen mukaiset riskipainolattiat	4 406	
Kokonaisriski sisältäen riskipainolattiat	49 642	44 101

* Muiden vastuiden riskipainosta 255 miljoonaa (253) euroa on laskennallisia verosaamisia, jotka käsitellään 250 prosentin riskipainolla ydinpääomista vähentämisen sijaan.

** Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 6,5 miljardia euroa OP Ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista.

Suhdeluvut, %	30.6.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	19,1	20,1
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	19,3	20,3
Vakavaraisuussuhde	21,7	23,1

Suhdeluvut ilman siirtymäsäännöksiä, %	30.6.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	19,1	19,9
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	19,1	19,9
Vakavaraisuussuhde	21,5	22,8

Suhdeluvut ilman riskipainolattiolta, %	30.6.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	21,0	20,1
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	21,1	20,3
Vakavaraisuussuhde	23,8	23,1

Riskipainolattioiden vaikutus CET 1 -suhdelukuun oli -1,9 prosenttiyksikköä.

Pääomavaatimus, milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Omat varat	10 753	10 192
Pääomavaatimus	7 087	5 520
Puskuri pääomavaatimukseen	3 666	4 673

Pääomavaatimus 14,3 prosenttia muodostuu minimivaatimuksesta 8 %, kiinteästä lisäpääomavaatimuksesta 2,5 prosenttia, O-SII-pääomavaatimuksesta 2,0 prosenttia, EKP:n asettamasta pääomavaatimuksesta (P2R) 1,75 prosenttia ja ulkomaisten vastuiden maakohtaisista muuttuvista lisäpääomavaatimuksista. Vertailuvuonna pääomavaatimus oli 12,5 prosenttia. EKP:n P2R-vaatimus tuli voimaan 1.1.2017.

Velkaantuneisuus, milj. €	30.6.2017	31.12.2016
Ensisijainen pääoma (T1)	9 561	8 954
Vastuut yhteensä	122 588	120 257
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	7,8	7,4

Velkaantumisasastetta kuvaava mittari eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio) esitetään Komission delegoidun asetuksen mukaisesti. Säännösuonnosten mukainen minimitaso on kolme prosenttia.

Liite 19 Vastuut luottoluokittain

Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB)

Kaikki vähittäisraamiset 30.6.2017

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	49 083	51,5	0,7	16,9	4 035	7,4	151
A	30 500	52,3	0,0	15,9	532	1,7	2
B	10 936	49,5	0,1	16,3	531	4,9	2
C	3 831	48,1	0,5	21,9	648	16,9	4
D	2 090	43,3	2,3	21,0	764	36,6	10
E	1 317	34,0	20,6	21,1	1 120	85,0	56
F	410		100,0	24,5	441	107,6	77
Yrityslakkaat yhteensä	1 583	67,9	3,2	38,3	805	42,3	41
2,5-5,5	510	67,2	0,4	23,4	64	12,5	0
6,0-7,0	628	66,8	1,4	42,7	262	41,8	4
7,5-8,5	294	69,0	5,0	47,6	208	70,6	7
9,0-10,0	104	75,0	23,2	47,2	115	110,6	11
11,0-12,0	48		100,0	63,2	157	326,8	18
Yhteensä	50 666	52,7	0,8	17,6	4 840	8,5	192

Kaikki vähittäisraamiset 31.12.2016

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	48 607	52,5	0,7	16,9	3 919	7,3	147
A	30 426	52,5	0,0	16,0	533	1,8	2
B	10 757	52,8	0,1	16,3	521	4,8	2
C	3 759	54,6	0,5	21,4	621	16,5	4
D	1 965	43,9	2,3	21,0	712	36,2	9
E	1 323	24,9	20,6	21,1	1 127	85,2	56
F	378		100,0	24,9	405	107,2	74
Yrityslakkaat yhteensä	1 552	68,2	3,3	37,0	779	41,3	39
2,5-5,5	493	67,1	0,4	21,9	58	11,8	0
6,0-7,0	606	67,4	1,3	41,1	244	40,3	3
7,5-8,5	294	69,6	4,9	46,5	201	68,4	7
9,0-10,0	111	74,0	22,9	45,4	118	106,5	11
11,0-12,0	47		100,0	63,1	157	332,2	18
Yhteensä	50 159	53,7	0,8	17,5	4 698	8,3	186

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0 sekä F. Luvut eivät sisällä riskipainolattioita.

Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	30.6.2017		Riskipalno- tetut erät, milj. €	Riskipalno, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
			PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %			
1,0-2,0	859	93,0	0,0	44,7	125	14,6	0
2,5-5,5	18 388	74,1	0,2	44,4	7 443	40,5	18
6,0-7,0	8 006	70,5	1,3	44,0	7 052	88,1	45
7,5-8,5	4 836	70,1	4,5	44,2	6 005	124,2	96
9,0-10,0	630	61,5	21,0	43,9	1 164	184,7	58
11,0-12,0	722	54,5	100,0	45,2			327
Yhteensä	33 441	73,0	1,5	44,3	21 791	66,6	544

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	31.12.2016		Riskipalno- tetut erät, milj. €	Riskipalno, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
			PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %			
1,0-2,0	933	92,2	0,0	44,7	137	14,7	0
2,5-5,5	17 374	74,5	0,2	44,4	7 044	40,5	17
6,0-7,0	7 717	71,6	1,3	44,2	6 786	87,9	43
7,5-8,5	4 638	70,7	4,6	44,2	5 825	125,6	94
9,0-10,0	616	55,1	22,1	44,0	1 120	181,9	60
11,0-12,0	747	54,9	100,0	45,2			338
Yhteensä	32 024	73,5	1,6	44,3	20 913	66,9	552

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Liite 20 Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Milj. €	30.6.2017		31.12.2016	
	Henki- vakuutus- toiminta	Vahinko- vakuutus- toiminta	Henki- vakuutus- toiminta	Vahinko- vakuutus- toiminta
Hyväksyttävä oma varallisuus	1 374	1 101	1 455	992
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)				
Markkinariski	895	488	996	484
Vakuutusriski	377	299	405	298
Vastapuoliriski	27	32	27	32
Operatiivinen riski	36	43	25	43
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-655	-181	-712	-164
Yhteensä	680	680	742	693
Puskuri SCR:ään	694	421	713	299
SCR-suhde, %	202	162	196	143
SCR-suhde, % (ilman siirtymäsääntöä)	152	149	149	127

Solvessi II luvussa on huomioitu siirtymäsäännökset ja ne ovat OP Ryhmän arvion mukaisia. Vahinkovakuutustoiminnan luvut sisältävät myös OVY Vakuutuksen luvut.

Lite 21 OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Miij. €	30.6.2017	31.12.2016
OP Ryhmän omat pääomat	10 734	10 237
Muu osuuspääoma, pääomalainat ja debenttuurilainat	1 274	1 397
Muut omiin varoihin sisällyttämättömät toimialakohtaiset erät	-121	-139
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 483	-1 438
Vakuutusliiketoiminnan arvostuserot*	829	743
Suunniteltu voitonjako	-44	-83
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät**	42	16
Arvon alentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-285	-283
Ryhmittymän omat varat yhteensä	10 945	10 449
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade***	6 167	4 713
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade*	1 360	1 434
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	7 527	6 147
Ryhmittymän vakavaraisuus	3 418	4 302
Ryhmittymän vakavaraisuussuhde (omat varat/omien varojen vähimmäismäärä) (%)	145	170

* Solvenssi II:n mukaiset arvostuserot ja arvio SCR:sta.

** Eläkevastuun ylikate, käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus.

*** Kokonaisriski x 14,3 %, vertailukaudella kokonaisriski x 12,5 %.

Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset ja riskipainolattiat. OP Ryhmälle 1.1.2017 asetettu P2R-pääomavaatimus laski vakavaraisuussuhdetta noin 16 prosenttiyksikköä. Riskipainolattiat laskivat vakavaraisuussuhdetta noin 13 prosenttiyksikköä.

Lilte 22 Lähipiiritapahtumat

OP Ryhmän lähipiiri muodostuu OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja näiden läheisistä perheenjäsenistä sekä muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP Ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP Ryhmän pääjohtaja (OP Osuuskunnan johtokunnan puheenjohtaja), OP Osuuskunnan toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

Lähipiiriliiketoimissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia 31.12.2016 jälkeen.

Taloudellinen informaatio 2017

Vuoden 2017 osavuositarkastusten julkaisupäivät:

Osavuositarkastus 1.1.–30.9.2017 1.11.2017

Helsingissä 2.8.2017

**OP Osuuskunta
Johtokunta**

Lisätiedot:

Pääjohtaja Reijo Karhinen, puh. 010 252 4500

Talousjohtaja Harri Luhtala, puh. 010 252 2433

Viestintäjohtaja Carina Geber-Teir, puh. 010 252 8394

www.op.fi